

AVRUPA TOPLULUĞUNUN BÜTÜNLEŞMESİ KONUSUNA SOSYOLOJİK BİR BAKIŞ VE AT-TÜRKİYE İLİŞKİLERİ

Yard. Doç. Dr. Aylin Görgün Baran (*)

GİRİŞ

Avrupa Topluluğu (AT)- ekonominin ve savaşların yarattığı olumsuzlukları gidermek için uluslararası platformda oluşturulan bir kuruluştur. Bütünleşme faaliyetleri konusunda uluslararası diğer kuruluşlar içinde en fazla yol alan AT, 1957'lerden itibaren birbirinden farklı, heterojen yapılı toplumları biraraya getirerek bütünleşmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaç çerçevesinde önce ekonomik sonra da siyasal bütünleşmeyi sağlayacak bir Avrupa Birliği Devleti kurulması yolunda faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu bakımdan uluslararası bir ünvana sahiptir. AT'nun ekonomik ve siyasal bütünleşmesi, sosyolojik anlamda sosyo-kültürel bütünleşmenin içinde değerlendirilir ve görece bir bütünleşmeden söz edilir.

Morin (1988: 208)'in belirttiği gibi, bugün dünyayı bir bütün olarak içine alan bir çağda yaşıyoruz. İletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmeler Mc Luhan'ın deyişiyle dünyayı küçük bir köy haline getirdi. Bu gelişmeler ülkelerin ekonomik, askeri ve siyasal alanda işbirliği yapmalarını gerekli kılmaktadır. Türkiye'de Nato'ya üye olması, uluslararası anlaşmalarda imzasının bulunması nedeniyle bu işbirliğini batılı ülkelerle birlikte yürütmeye çalışmaktadır. Bu nedenle 1964 yılında yürürlüğe giren Ankara Anlaşması ile Türkiye, Avrupa Topluluğu (AT)'nin geçici üyesi durumundadır. 1987 yılıdaki tam üyelik başvurusu askıya alınmış, henüz gümrük birliği ve Türk işçilerinin Avrupa'da serbest dolaşımı sağlanamamıştır. Bütün bu olumsuzluklar AT'na karşı Türk kamuoyunda bir tepki yaratmıştır. Üyelikten çıkalım, tartışmaları siyasetçiler tarafından sık sık vurgulanmaktadır. Tam üyelik konusunda bazı siyasetçiler, kararın TBMM'ne vermesini uygun bulurken, bazıları da referanduma gidilmesini istemektedirler.

AT'nun bu uygulamaları niyetinin ciddi ve samimi olup olmadığı konusunda Türk kamuoyunu endişeye düşürmüştür. Ancak sorul-

(*) Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi.

ması gereken bir soru daha vardır. yelik şart mıdır? Türkiye 1923'lerden itibaren batının kurum ve kurallarını zaman zaman ke-sintiye uğrasa da uygulamaktadır. Gelişmekte olan bir ülke olarak başta ekonomik ve siyasi olmak üzere birçok sorunu bulunmak-tadır. Bu sorunlarla AT'na kabul edilmesi pek mümkün olmaya-cağına göre topluluktan ayrılmanın bir czm getirip getirmeyeceği sorusu üzerinde düşünmek gerekir. Türkiye'nin AT'na ye ülkelerin ekonomik, siyasi ve sosyal alandaki standartlarına ulaştırılması hedef olarak kabul edildiği takdirde amacın üyelik olmasının önemi azalır. Eğer yaşam standardının yükseltmesi bir amaç olarak ön planda tutulursa daha sağlıklı sonuçlara ulaşılabilmektedir. Bu ne-denle At ile olan ilişkilerde Türkiye'nin ulusal onurunu ve çıkarlarını dikkate alan bir politikanın rasyonel olarak ka-rarlılıkla sürdürülmesinde yarar görülmektedir.

Bu çalışmada; birlik ve bütünleşme kavramlarının hangi anlam-da kullanıldığı, ekonomik ve siyasi bütünleşmenin sosyo-kültürel bütünleşme bağlamında değerlendirildiği, çağın koşullarının ulus-lararası kuruluşlarla işbirliği içinde bulunmayı zorunlu kıldığı, Türkiye'nin AT'na üyeliğinin bir amaç olmaktan daha çok toplu-luğun standartlarına yükseltilmesi gerektiği konuları üzerinde du-rulmuştur.

I. Avrupa Topluluğunda Bütünleşme Sorunu

1.1. Birlik ve Bütünleşme Kavramlarının Açıklaması

Sık sık Avrupa Birliğinden ve Avrupa'nın bütünleşmesinden söz edilir. Kullanılan bu kavramların anlamı çoğu zaman birbirine karıştırılır. Birlik'den ne anlaşılmaktadır? Bütünleşme mümkün müdür? soruları üzerinde henüz görüş birliğine ulaşılmış değildir.

Pinder (1969: 143)'e göre Avrupa'da ekonomik bütünleşme hakkında konuşulduğu zaman genellikle Avrupa Ekonomik Toplu-luğu anlaşılır. Ancak bütünleşme (integration) problemleri analiz edildiğinde kesin bir tanımını bulmak geşir. Bu güçlüğe rağmen Pinder, bütünleşmeyi bir bütünün parçalarının kombinasyonu ya da parçaların toplamından meydana gelen bir bütünün birliğidir, biçiminde tanımlar. Bu tanıma göre birlik ve bütünleşme kavram-ları birbirinin yerine kullanılabilir. Çünkü bütünleşme birliği de beraberinde getiren bir süreçtir. Görüldüğü zere Pinder, birlik ve bütünleşme kavramlarını birbirinden ayırmaz. Bütünleşme sürecini başlatmak ve sonuladırılmak için birlikten söz etmiştir. Birliğin oluşmasını, bütünleşmiş bir yapının ifadesi olarak değerlendirir. Pinder, birlik ve bütünleştirmeden, hem biraraya gel-meyi hem de uyumlu olmayı kastetmektedir.

Balassa (Pinder 1969: 143-144) ise, ekonomik birliği, yalnızca üye ülkeler arasında üretim faktörlerinin ve ürünün serbest dolaşımı değil, aynı zamanda birbirine benzemeyen farklı olan bu yönetimler içindeki ayrımı ortadan kaldırmak için ulusal ekonomik kararları bir dereceye kadar uyumlaştırmaya doğru ulaştırmak, biçiminde ifade eder. Balassa'nın bu açıklaması bütünleştirme süreci içinde birliğe doğru ulaşmayı aksettirir. Böylece Pinder ile aynı görüşü taşır. Ancak Balassa (Pinder 1969: 146) bu açıklamalardan yola çıkarak, ekonomik birliği "economic union", ekonomik bütünleşmeyi ise "total economic entegration" terimleriyle ifade eder. Her iki konu için farklı kavramlar kullansa bile anlam bakımından ikisi arasında kesin bir ayrım yapmaz. Çünkü iki kavramdan da kastettiği üye ülkelerin ekonomik kuruluşları arasında uygulama ve şekil (biçim) vermede eşitliği sağlamak, ortak ilkelere ilişkin yararlı bir ayarlamayı temin etmek ve temel ekonomik ve refah amaçlarını gerçekleştirmektir. Balassa'nın bu ifadelerinde üye ülkeler arasındaki farklılıkların uyumlaştırılması dikkate alınmaktadır.

Ancak Balassa (Pinder 1969: 147)'ya göre, tartışma ekonomik birliğin tanımı üzerinde yoğunlaşırsa yanlış anlaşılma olabilir. Buradaki ekonomik birlik terimi Avrupa Ekonomik Topluluğunun geleceğini ifade etmek için kullanılır. Ayrımı ortadan kaldırmak için kullanılmamıştır. Eğer ekonomik birlik, ayrımı ortadan kaldırmak için kullanılmış olsaydı, topluluktaki bütünleşme sürecinin sınırının tamamiyle çizilmiş olması gerekirdi. Böyle bir sınır çizilmemiştir. Üstelik üye ülkelerin farklılıklarından bütünleşmeye doğru gidilmektedir. O halde bütünleşme üye ülkeler arasındaki ayrımı uyuma dönüştürecek ve refahın maksimize edilmesini sağlayacak bir süreçtir. Bir ülkenin ulusal hükümetinin ekonomik kararlarda oynadığı rol dikkate alınırsa, varolan ulusal hükümetler gibi birleşik devletin hükümeti de ulusal ekonominin bir benzeri olacaktır. Bu üye üyelerin hepsinin hükümetinin aynı olduğu anlamına gelmez. Birleşmeden kaynaklanan bir "birlik" oluşur.

Gerek Pinder gerekse Balassa'da ekonomik birlikte, bir işi birlikte yapma eyleminden kaynaklanan bir birliktelik anlayışı vardır. Nihai hedef olarak Avrupa Birliği Devleti oluşturma düşüncesi dikkate alındığında, bu birliğin bir bütünleşme süreci içinde tamamlanacağı anlamı ortaya çıkar.

Oysa Sosyolojik anlamda birlik ikincil gruba tekabül eder. İkincil grup ise resmi organizasyonlar bazında ele alınır. Bu bağlamda ikincil gruplar bir birliktir. Birlik kuruluş olarak değerlendirilir. Bütünleşme konusunda ise bir muğlaklık vardır. Ancak bütünleşme bir toplumda yüzde yüz uyumun sağlandığı anlamına gelmez. Toplumda yaşayan bireylerin çoğunluğunun kurumlaşmış davranışlar dediğimiz geçmişten gelen davranış kalıplarına benzer davranışlarda bulunması o toplumdaki bütünleşmenin varlığını ortaya

ıkarır. Bu ise btnleŖmesinin göreli olduğu anlamına gelir. (Ozan-
kaya 1991: 181). BtnleŖmede davranıŖların kurumsallaŖması
söz konusu edilir. Bu kurumsallaŖmıŖ davranıŖların gösterilmesi ise
birlik (kuruluŖ) içinde gerekleŖir. Bu nedenle her iki kavramın sos-
yolojide kullanımı farklıdır.

Bu açıklamalar gösteriyor ki, Avrupa Topluluğunu oluŖturan
lkeler her ne kadar bir birliği oluŖtursalar bile kendi aralarında
tam bir btnleŖmeyi sağladıkları söylenemez. Fakat ye ülkelerin
farklılıklarının kabul edilmesinden sonra ortak ilkelerde bir uyum
gerekleŖtirilmesi akla daha makul gelmektedir. BtnleŖtir-
me süreci içinde uyumun sağlanabilmesi ise sosyolojik anlamda bir
birlik'in kurulması ile mümkündür. Bu bağlamda btnleŖme
abalarına en çok destek veren AT, uluslararası hatta uluslarüstü
bir birliktir (kuruluŖtur).

1.2. Sosyal BtnleŖme ile Ekonomik BtnleŖme İliŖkisi

Sosyolojik perspektif ekonomi'yi sosyal sistem içinde ele alır.
Parsons ve Smelser (1969: 45-46), ekonomik teorilerle sosyal etki-
leŖimin genel teorisi arasında kısmi bir paralelliğin bulunduğunu
belirtir. Ekonomi, toplumsal sistem içinde birinci derecede yer alan
bir alt sistem olarak toplumda insan ihtiyaçlarını karŖılamaya
yönelik bir fonksiyonu yerine getirir. Sosyal sistem, aile, ekonomi,
siyaset, eğitim, din gibi alt sistemlerden meydana gelmiŖtir. Ancak
hiç bir zaman bunların toplamı niteliğinde değildir. Bunlardan
daha farklı bir Ŗeydir. Bu farklılığı veren ise kültürdür. Alt sistemle-
re dinamiklik kazandıran ona canlılık veren sosyo-kültürel
iliŖkilerdir. Dolayısıyla bir ekonomik teori, sosyolojik teori ile
içiçe gemiŖtir. İkisini birbirinden soyutlamaya alıŖmak eksiklik-
lerin ortaya çıkmasına yol açar. Bir ekonomist, analizlerini firma
bazında yaparken karŖılaŖtıęı sorunları toplumun genel sorun-
larından soyutlayamaz. Bu nedenle ekonomik teori ile sosyolojik
teori ayrı gibi gözükse de birbirlerini tamamlayan bir özelliğe sa-
hiptir. Bu zellik disiplinlerarası bir yaklaŖımı gerekli kılar.

Konu, atıŖmacı kuram açısından incelendiğinde, ekonomik
faktörün toplumsal iliŖkilerindeki belirleyiciliği üzerinde durulur.
Ancak bu belirleyicilik, toplum, bir bütün olarak dikate alındığında
bir anlam taŖır. Yoksa tek baŖına bir belirleyicilik değildir.
atıŖmacılara göre, ekonomi bir alt yapı unsuru olarak temeldir,
fakat diğer üst yapı kurumları ile aralarında belli iliŖkiler mevcut-
tur (Wabllace, Wolf 1991: 90-91). atıŖmacılar her ne kadar toplum-
da belirleyici gücün ya da temel nedenin ekonomi olduğunu

söyleseler bile, bunu, toplumsal ilişkilerden soyutlamak mümkün değildir. Çünkü toplumun kendisi bir sistem olarak diğer kurum ve ilişkileri bünyesinde taşır. O halde "toplum sürekli, dinamik, mesleki bakımdan farklılaşmış birey ve sosyal gruplardan, sosyal organizasyon ve ilişkiler ağından oluşan bir yapıdır" (Erkal 1983: 211). Bu tanıma göre toplumu oluşturan bütün ögeler (alt sistemler) birbiri ile karşılıklı ilişki içinde, birbirini hem etkilemekte hem de etkilenmektedir.

Ekonomi ile toplumsal sistem arasında kurulan bu ilişki çağımızda uluslararası örgütlerin çalışmalarının başarıya ulaşmasında akılcı bir yol olarak gözükmektedir. Ekonomik, askeri ve siyasal alanlarda ortak çıkarların sağlanması için uluslararası boyutta kurulan işbirliği, üye ülkeler açısından bir çok avantaj sağlamıştır. Birleşen ekonomiler kendi aralarında ekonomik güçlerini arttırdıkları gibi uluslararası düzlemde siyasal bir güç olarak da etkilerini gösterebilmektedirler. Böylece üretimde rekabetten çok bütünleyici ve birbirini tamamlayıcı ekonomilere sahip olan ülkeler, ekonomik gelişmelerini daha kolay yoldan sağlarlar.

Ekonomik alandaki bu bütünleşme çabaları, toplumun diğer alanlarına da yansır. Bu yansıma, sosyal bütünleşme olgusunu karşımıza çıkarır. Saptanan ekonomik politikaların uygulanması, toplumda nitel ve niceliksel değişimlere yol açar. Bu bakımdan ekonomik bütünleşme sosyal bütünleşmeden ayrı düşünülemez. Yine ekonomik ve siyasal bütünleşme sosyal bütünleşmenin dışında değildir. Eğer ekonomik politikanın uygulamaları sosyal ilişkilerimizi dolayısıyla toplum hayatımızı olumsuz yönde etkiliyorsa o zaman toplumda bir "anomi" yaşanabilir. Bu bağlamda bütünleşme tehlikeye düşebilir. Her ekonomik ve siyasal ilişki özünde dinamik bir nitelik taşıdığından bunun sosyal ilişkilerimize yansması kaçınılmazdır. Böyle bir yansıma toplumsal ilişkilerde değişmeye yol açar. Dolayısıyla ekonomik ve siyasal bütünleşme sosyal bütünleşmeyi beraberinde getirir. Bu nedenle topluluğa üye ülkeler, bir taraftan ekonomik gelişme için bütünleşme çabaları gösterirken diğer taraftan sosyal hayatı düzenleyici önlemleri de almaları gerekir.

Sık sık kullandığımız sosyal bütünleşme teriminin ne olduğunu açmakta yarar vardır. Sosyal bütünleşme Erkal (1990: 116)'a göre, toplumun yaşamını, sürekliliğini, sosyal ilişkilerin varlığını, iş bölümünü ve genelde fikir beraberliğini (concensus) kapsayan bir oluşumdur. Bu tanım çerçevesinde tam bir sosyal bütünleşmeden söz etmek güçtür. Ancak tanımdaki ögeler çerçevesinde görece (izafi) bir bütünleşmeden bahsedilebilir. Bu nedenle bütünleşme bir idealdir, bir hedeftir. Hedefe ulaşma çabalarını ifade eder. Bir toplumda değişimlerin sürekliliği dikate alınrsa tam bir bütünleşmenin olmayacağı da açıktır. Sosyal ilişkilerin varlığı, iş bölümü ve fikir birliği, toplum yaşamını sürekli kılan ögelerdir. Sosyal ilişkilerin te-

melinde norm ve değerler bulunur. Mesleksel farklılaşma, iş bölümünü doğurur. Fikir birliği ise toplumda yaşayan bireylerin sağduyu ve düşüncelerini oluşturur. Dolayısıyla ekonominin getireceği herhangi bir değişiklik sosyal ilişkilerde kendini hemen belli eder.

Sosyal bütünleşme, toplumun düzenli bir organizasyonunun sonucu olarak değerlendirilir. Sosyal bütünleşme her toplumda kültürün getirdiği özelliklerden dolayı değişik bir karakter alır. Hızlı ya da yavaş olabilir. Bu bakımdan sosyal bütünleşmenin derecesini tayin etmek güçtür. Oysa ekonomik bütünleşmenin derecesi daha rahatlıkla ölçülebilir. Örneğin, Alpar ve Ongun (1993: 189-190), AT'ndaki ekonomik bütünleşmenin dört aşamada gerçekleştiğini söyler. Bunlardan birincisi, üye ülkeler arasında serbest ticaretin sağlanmasıdır. İkincisi, gümrük birliğinin kurulması, üçüncüsü, bir ortak pazarın oluşturulması, dördüncüsü ise, ekonomik birliğin yaratılmasıdır. Ekonomik birliğin sağlanması için üye ülkelerin para ve maliye politikaları ile vergi sistemlerinin uyumlaştırılması gerekir. Ancak bu bütünleşmenin olabilmesi için uzunca bir zamana ihtiyaç vardır. Ölçülebilen kriterler olarak ekonomik bütünleşme heterojen yapıli toplumlarda benzeşmeyi getirir. Bu süreç sosyal yapı içinde cereyan ettiği için ekonomik bütünleşme sosyal bütünleşme ile birlikte değerlendirilebilir.

Sosyal bütünleşmenin konumuzla bağlantısını gördüğümüz bir başka tanımını Blauner yapmıştır. Blauner (Erkal 1990: 119)'e göre, sosyal bütünleşme, sanayi sektöründeki, sosyal organizasyonu, sanayinin gerektirdiği uygun işgücüne sahip olmayı, sermaye ile emeğin birleşmesinden oluşan "etkinliğin" sağlanmasını içeren bir dengedir. Tanımdan anlaşılacağı üzere sosyal bütünleşme ekonomik faaliyetlere yönelik olarak değerlendirilmiştir. Böylece sosyal ve ekonomik bütünleşmenin birbirinden ayrılmazlığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Ancak sosyal bütünleşme ile ekonomik bütünleşme arasında Erkal, çok küçük bir ayrımın olduğu belirtilmektedir. "Ekonomik bütünleşme idari bir kararla iradi olarak meydana getirilir. Sosyal bütünleşmeyi, ekonomik bütünleşmeden ayıran belki de en önemli nokta, ekonomik bütünleşmenin oluşmasında yönetici durumunda bulunan bir ya da daha fazla ferdin veya ülkeler arasındaki bütünleşmelerde görüldüğü gibi hükümetlerin iradi kararları esas almasına karşılık sosyal bütünleşmede fertlerin ve sosyal grupların bütünleşmeyi iradi olarak isteyip istemedikleri fazla etkili olmaz. Ancak bütünleşmenin pekişmesinde fert ve gruplar etkili ve yardımcı olabilirler. Bir sosyal süreç içinde toplum hayatının tipik özelliği olarak farklılaşma kadar bütünleşme de görülebilir" (Erkal 1990: 121).

Bu açıklamalar, ekonomik bütünleşmenin bir siyasi karar mekanizmasında alınmasını, plan ve programın yapılarak bir politikanın izlenmesini ifade ederken sosyal bütünleşmede, böyle bir politikanın saptanmadan, kendiliğinden, fakat önceki ekonomik ve siyasi kararların uygulanması sonucunda birey ya da grubu etkilemesi biçiminde yorumlanabilir. Ancak bu konuda şunu da söyleyebiliriz. Ekonomik ve siyasi politikaların uygulanmasının yaratacağı tahmini sonuçlar hesaplanarak sosyal alanda ne gibi yatırım ve düzenlemelerin yapılabileceği saptanabilir. Buna göre önlemler alınabilir. Böylece hem ekonomik hem de sosyal bütünleşme görece anlamda gerçekleşebilir.

Sosyal bütünleşme, günümüz toplumlarının dinamizmi içinde aranır. Dinamizm, toplumsal yapıda toplumsal hareketliliğin sağlanması, bireyin kendi yetenek ve çabasıyla statülerini kazanması, farklı çıkar gruplarının bir taraftan çalışıp; diğer taraftan haklarını koruyacak örgütlenmeleri tercih ederek uyumu sağlamaları gibi unsurlarla kendini gösterir. İşte bu karmaşık ve farklı yapıların bir potada eritilerek bütünleşmeleri mümkün olabilir. Böylece sosyal kurumlar, sosyal ihtiyaçlara cevap verdiği müddetçe "bütünleşme"den söz edilebilir. Bu süreç içinde bireyin sosyal kurumlarla toplum yaşamındaki ilişkilerini bir uyum noktasına getirmesi, sistemle bireyin bütünleşmesini ortaya çıkarır. Eldridge, buna sistemin bütünleşmesi adını verir. Sistemin bütünleşmesine refah devletlerini örnek gösterir (Erkal 1990: 122). Refah devleti ile gelişmiş batılı ülkeler anlaşılmaktadır. Bu demektir ki, ekonomik bütünleşme, toplumsal yapıda derin etkiler yarattığı için sosyal bütünleşme olgusuyla birlikte ele alınması gerekir. Ayrıca Eldridge'in ifade ettiği bireyin sistemle uyumun sağlanması, mikro çapta bir bütünleşmeyi oluşturur.

Sosyal bütünleşmeden söz ederken kültür konusuna da değinmemiz gerekir. Çünkü "kültür sosyal bütünleşmenin çimentosudur". (Erkal 1983: 214). Bu ifade sosyal bütünleşme ile kültürel bütünleşmenin içiçe olduğunu açıkladığı için aralarında belirgin bir fark bulunmamaktadır. Buna rağmen bazı bilim adamları, kültürel bütünleşmeyi sosyal bütünleşmeden ayrı olarak ele alırlar. Bu bağlamda kültürel bütünleşme takdim, kabul ve entegrasyon aşamalarından geçer. Yeni bir teknik, adet ya da ticaret şeklinin önerilmesi ve topluma sunulması takdim aşamasını oluşturur. Bu yeniliklerin tepki ile karşılanıp karşılanmadığı, benimsenip benimsenmediği hususları sergilenir. Sonuçta temel kültüre ters düşmediği görülürse kabul edilir. Böylece kabul aşamasından entegrasyon aşamasına geçilir. Entegrasyon son aşamadır. Bu aşamada kabul edilen yenilik, toplumun makro yapısı içinde diğer kültür unsurlarıyla birleşmeye, uyuma, tamlaşmaya girer. Bu tamlama sistemi kuvvetlendirilerek bütünleşmeyi sağlar

(Erkal 1983: 214-215). Sistemin tüm kurum ve grupları arasındaki uyumun sağlanması ise makro çapta bir bütünleşmeyi oluşturur.

Sosyal bütünleşmede kültürün önemli bir rolü vardır. Sosyal ilişkilerdeki aę, ancak kültürle örülebilir ve belirli davranış kalıpları ortaya çıkararak kurumsallaşır. Bu Şekilde kurumsallaşmış davranışların toplumun çoğunluğu tarafından kabullenip benimsemesi, sosyo-kültürel bütünleşmenin varlığını ortaya koyar. Dolayısıyla Erkal'ın belirttiği takdim, kabul ve entegrasyon süreçleri, ekonomik bütünleşme için de geçerlidir. Özellikle ekonomik bütünleşme çabalarında, kültürel bütünleşmenin ikinci aşaması olan kabul aşaması çok önemlidir. Çünkü yeniliklerin red ya da onayı sözkonusudur. Bu nedenle bu aşama uzun süre olabilir. Tıpkı Türkiye'nin AT'na tam üyeliğinin kabul edilmesi gibi. Kabul etme aşaması iki boyutlu değerlendirilebilir. Hem topluluğun hem de Türkiye'nin kendi çıkarları doğrultusunda gerekli isteklerini yerine getirmesi bakımından. Bu nedenle toplumun ya da toplumların bir sistem olarak bütünleşmesi, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel alanlardaki gelişmelerin birbirini tamamlayıcı yönde olmasıyla mümkündür. Bu tamamlayıcılık ise görelidir. Dolayısıyla "bütünleşme" grel bir kavramdır.

Kısaca ekonomik bütünleşme yalnız başına bir anlam taşımaz. Ülkenin siyasal yapısının bu bütünleşmeye olanak tanınması gerekir. Demokrasinin kurum ve kurullarıyla işlediği bir toplumda bütünleşme çabalarının bir sonuca ulaşması beklenilir. Bu çabanın sonuçları toplumsal ilişkilere yansadığı için ekonomik bütünleşme ile sosyal bütünleşmenin birlikte değerlendirilmesinde ve sosyo-kültürel bütünleşme olarak adlandırılmasında yarar vardır. Bu erevede Avrupa Birliği düşüncesi ve AT'nun kuruluş tarihçesi ele alınmaktadır.

II. Avrupa Birliği Düşüncesi

Avrupa birliği düşüncesinin çok eskilere dayandığı bilinmektedir. Ancak, Avrupa kıtasında yaşayan birçok ulus, farklı yerlerden farklı Őekillerde bu kıtaya gelerek yerleşmiştir. Bazılarına göre bu kıtada yaşayan ülkelerin ortak bir tarihi geçmişe ortak kültürel değerlere ve benzer sosyal yapı özelliklerine sahip oldukları söylenir (Dülger 1987: 9). Bu düşünce, kıtada uzun süre birlikte yaşayan ülkelerin birbirlerinin kültürlerinden etkilenerek benzeşim gösterdikleri biçiminde yorumlanabilir.

Bazılarına göre ise, ağlar öncesinden bugüne bakıldığında farklı toplumlarının sürekli yaşadığı bu kıtada, yerli kavimlere ilaveten

Asya ve Afrika kıtalarından gelen başka kavimlerin bazan çatışma ve istilalar bazan da barış içinde yaşayarak karışımlara uğramış, köken itibariyle birbirinden farklı, heterojen toplumlardan oluştuğu ifade edilir (Yücel 1988: 3). Demek ki köken itibariyle pek de birbirine benzemeyen heterojen toplumların yaşadığı bu kıtada, ülkeler süreç içinde ortak kültürel değerler üreterek görece olarak benzer hale gelmişlerdir.

İlk çağlarda büyük bir devlet olan Roma İmparatorluğu, Avrupa kıtasını Britanya adasından Almanya'nın içlerine kadar fethederek kendisine bağlamıştır. Kendi ülkelerinin dışında yaşayanları barbar olarak niteleyen Romalılar, fethettikleri yerlere kendi yasalarını ve hukuk düzenini, düşünce ve sanatlarını götürerek onlara uygarlıklarını aşılamlıdır. Eski Hellen kültürünün temelleri üzerinde kurulan ve geliştirilen Roma Uygarlığı, bütün Avrupa kavimlerini derinden etkilemiştir. Özellikle hukuk, bilim, sanat, dil ve siyaset alanındaki etkileri ve hatta Roma'nın hıristiyanlığı resmi din olarak kabul etmesi, Avrupa'nın hıristiyanlaşmasına ve benzermesine yol açmıştır. Bu nedenle Avrupa, birbirine çok yabancı yerli kavimlerin ve göçlerle gelen diğer kavimlerin karmasından oluşmuştur. Bu kültürel değerler içinde en çok benzerlik ve bütünlük taşıyan ise dindir. Ancak dinin günümüzde siyasi ve ekonomik ağırlık taşıyan ittifakların sürdürülmesinde birinci derecede etken olduğu ya da engel olduğu söylenemez. Çünkü dünyadaki kültürlerin saf ve katıksız olmadığını gözardı edemeyiz (Yücel 1988: 10). Kültürler, birbirlerine komşu ve yakın olmalarından dolayı etkilenerek benzer bazı özellikleri taşıyabilirler. Etkileşim ve iletişim kaçınılmaz olduğuna göre bu düşüncenin doğal karşılanması gerekir.

Bugünkü Avrupa'nın başlangıçta yer ve kültür olarak belirsiz olduğunu söyleyen Morin (1988: 34-36), Avrupa sözcüğünün Eski Yunanlılar tarafından İ.Ö. VII yüzyılda kullanıldığını belirtir. Eski Yunanlılar yaşadıkları bölgenin kuzeyine bu ismi vermişlerdir. Roma Uygarlığının Akdeniz'de genişlemesiyle bir iç göl haline gelen Avrupa'nın daha sonraları İslam dininin Arap fetihleri tarafından Doğu ve Kuzey Afrika'dan İspanya'ya kadar taşınmasıyla birlikte Avrupa'nın Akdeniz'le olan bağlantısı kesilmiştir. Güneyle bağlantısı kesilen Avrupa'nın kuzeye doğru yönelmesiyle birlikte bir Avrupalılaştırma düşüncesi gelişmeye başlamıştır.

Geçmiş yüzyıllarda Roma, Germen ve Asya gibi birçok uygarlıklara ev sahipliği yapmış olan Avrupa; Bizans İmparatorluğunun yıkılması, ulus-devletlerin oluşması kent burjuvazisinin ve ticari kapitalizmin gelişmesiyle birlikte önem kazanmıştır. 15. ve 16. yüzyıllardan itibaren görülen bu gelişmeler hem Avrupa ve Avrupalılık düşüncesinin gelişmesine hem de Avrupa sınırlarının belirginlik kazanmasına neden olmuştur (Tekeli İlkin 1993: 37-38).

15. Yüzyılın sonlarına doğru siyasi alanda ulus-devlet bilincinin gelişmesi ve ekonomik alanda pazar arayışları yarışmalarının başlaması, Avrupa'yı felce uğratan iki büyük savaşın yaşanmasına neden olmuştur. Fransız İhtilali sonucunda imzalanan insan hakları evrensel bildirisi ile büyük bir düşünce restorasyonu hareketine girişilmiştir. Bu yeni düşünce akımı içinde hak hürriyet, demokrasi, hoşgörü, sosyal adalet, barışçı ve birleştirici fikirler gibi kavramlar geliştirilerek kullanılmış ve yaygınlaşması sağlanmıştır. İşte Avrupalılar, bu düşünce silsilesi içinde savaşın ortaya çıkardığı acı ve dramatik olayların yaşanmaması ve insan hakları evrensel beyannamesinin hayata geçirilmesi amacıyla uluslararası platformda birleşme yolunu tercih etmiştir. Diğer taraftan bu birleşmede dünya pazarlarında süpergç olarak yer alan Amerika Birleşik Devletlerinin rekabetine ulaşma amacı da güdülmüştür (Yücel 1988: 6). Böylece Avrupalılar, ekonomik çıkarlarını korumak ve barışçıl bir ortam içinde yaşamak amacıyla biraraya gelmiş, önce ekonomik sonra da askeri ve siyasi alanda birçok uluslararası birlikler (kuruluşlar) kurarak yaşamlarını güvence altına almak istemişlerdir.

2.1. AT'ndan önce Kurulan Uluslararası Kuruluşlar

Ekonomik ilişkilerin uluslararası bir boyut kazanması ve teknolojik gelişmelerin getirdiği rekabet ortamı, uluslararası örgütlerin kurulmasını hızlandırmıştır. Gelişmiş sanyı ülkelerinin teknolojik alandaki gelişmeleri üretim birimlerinin ve firma leklerinin büyümesine ve maliyetlerin düşmesine neden olmuştur. Bu durum bir taraftan küçük işetmelerin kapanmasına, diğer taraftan büyük firmaların kârlarının artmasına ve tekellerin oluşmasına yol açmıştır. Bu nedenle teknolojik değişmenin getirdiği maliyet ve pazar sorunları, uluslararası kuruluşların kurulmasını ön plana çıkarmıştır. Uluslararası kuruluşların oluşmasında böylece teknolojik değişme, maliyet ve pazar sorunları gibi faktörler rol oynamakla birlikte sanayileşen ülkelerde dış ticaretin fazla olması nedeniyle sermayenin ihraç edilmesi de etkili olmuştur. Bu durum karşısında sanayileşen ülkeler dünya piyasalarına açılarak ürettikleri ürünlerine ve yatırımlarına pazar bulma yarışını içine girmişlerdir (Kazgan 1973: 15-16).

Kazgan'ın ileri sürdüğü bu görüşler ülkelerin uluslararası boyutta organize olmalarını bir bakıma kaçınılmaz kılar. Çünkü gelişmiş ülkeler, kendilerine yatırım piyasaları bulmak için, gelişmekte ve az gelişmiş ülkeler ise, ekonomide daha ileri düzeylere gelebilmek için teknolojilerini yenilemeleri ve pazar sorunlarını zmlemeleri gerekir. Üretimde teknolojinin yenilenmesi kolay bir iş değildir. Aksine emek ve sermaye ister. Bundan başka gelişmiş ülkelerde, teknolojinin yarattığı üretim fazlalığının maliyetleri

düşürmesi, gelişmekte ve az gelişmiş olan ülkelerin bu malları düşük fiyatla almalarına yol açar. Böylece ekonomileri hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin yararına bir sonuç doğurmak için uluslararası düzeyde ekonomik ilişkileri düzenleyen kuruluşların kurulması gerekli olur. Bugün bu amaç çerçevesinde kurulan bir çok kuruluş mevcuttur.

Serbest ticaret anlayışına dayalı ilk kuruluşun ve Avrupa Topluğunun temelini oluşturan ilk anlaşmanı GATT (General Agreement For Trade And Tariffs - Uluslararası Ticaret ve Gümrük Tarifeleri Anlaşması) olduğu ifade edilir. Çünkü bu anlaşma; dış ticaretin serbestleştirilmesi, ekonomik işbirliğinin artırılması, gümrük duvarlarının indirilmesi, miktar kısıtlamalarının genişletilmesi amacı ile yapılmıştır. Bu amaç etrafında 1947 yılında 23 üyenin katılımıyla GATT imzalanmış ve uluslararası ekonomik kuruluş veya anlaşma ünvanını almıştır (Robetson 1969: 55-59). Bugün AT'nun üyelik koşullarının temelini oluşturan GATT serbest ticaretin uygulandığı ilk anlaşma ünvanına sahip olmakla birlikte halen bu anlaşmaya 90 ülkenin taahhütü bulunmaktadır.

Daha sonraları 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Birliği (AKÇB), 1958'de Avrupa Serbest Ticaret Alanı (ETFA) ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) olarak NATO üyesi ülkeler arasında imzalanan anlaşma ve kuruluşlar yer alır. 1949 yılında COMECON (Sosyalist Bloka ait ekonomik, askeri ve siyasi birlik), 1960'da NAFTA (Güney Afrika Ülkeleri Serbest Ticaret Bölgesi), 1964'de RCD (Orta Doğu ve Yakın Doğu Ülkelerini kapsayan - Bölgesel Kalkınma Teşkilatı ki Türkiye'de üyedir), Avrupa Birliği, Doğu Afrika Ülkeleri Birliği gibi birlikler kurulmuştur. (Lundgren 1969: 25, Kazgan 1973: 14). Avrupa ve diğer bölgelerde baş gösteren bu örgütlenme hareketleri, çağdaş koşullarda ülkelerin ekonomik, askeri ve siyasal alanda işbirliği yapmasının zorunlu olduğunu göstermiştir. İşbirliği ise barışçıl bir ortamın varlığını ön plana çıkarmış ve ortak çıkarlara ilişkin dayanışmayı sağlamıştır. Birleşen ekonomiler kendi aralarında birbirlerinin eksikliklerini tamamlarken, diğer ülkeler üzerinde bir güç ya da nüfuz oluşturmuştur. Kuruluşlara üye ülkeler üretim sürecinde rekabetten çok birbirini tamamlayıcı ve bütünleyici malların üretimini gerçekleştirerek birbirlerine avantaj sağlamışlardır. Bunun açık örneğini AT'da görmek mümkündür. Çünkü AT uluslararası kuruluşlar içinde bütünleşme çabalarının en çok üzerinde durduğu bir kuruluş olarak dikkati çeker.

2.2. Avrupa Topluluğunun Kuruluş Tarihçesi

1947'lerden itibaren II. Dünya Savaşının tahribatını düzeltmek, Avrupa Ülkelerinin ekonomik kalkınmalarına yardım etmek ve kendi kaynaklarını daha rasyonel kullanmak için ABD yardım programı çerçevesinde Marshall Planını uygulayacağını bildir-

miştir. Marshall Planının gerçekleşmesi için ABD, Avrupa Ülkelerinin kendi aralarında uyumlu, barış içinde faaliyetlerini yürütme koşulunu aramıştır. Bu koşulun aranmasının nedeni, uzun yıllar süren savaşın Avrupa'yı enkaz haline getirmesidir. Ülkelerin üretim kaynaklarının hemen hepsi hasar görmüştür. Bu felaketlerden kurtulmanın yolu ekonomik anlamda geniş çaplı bir işbirliğini kurmaktan geçmektedir (Akdemir 1992: 17-18). Dolayısıyla bu işbirliği Avrupa Topluluğunun (AT), kurulmasında etkili olmuştur.

AT'nin oluşturulmasında ABD'nin yardımlarının yanısıra savaşı bizzat yaşayan ve ağır yıkımlara uğrayan Fransa'nın da etkisi olmuştur. Avrupa Ülkelerinin barışçıl bir ortamda yaşamalarını sağlayabilmek için Fransa Dış İşleri Bakanı Robert Schumann bir birlik çatısı altında birleşmeyi önermiştir. Schumann'ın önerisinin bir başka nedeni ise, iki dünya savaşına yol açan, Almanya ile Fransa arasında sürekli sorun oluşturan kömür ve çelik sanayilerinin bütün Avrupa ülkelerine açık olabilecek bir şekilde bir birlik etrafında birleştirilmesi düşüncesidir.

Böylece ABD'nin Marshall yardımı ve Fransız Dış İşleri Bakanı Robert Schumann'ın önerisi neticesinde; Fransa, Fr. Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg ülkelerinin devlet başkanları, 18 Nisan 1951 tarihinde Paris'de toplanarak, bütünleşme sürecinin ilk aşaması olan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) anlaşmasını imzaladılar. Bu anlaşma 23 Haziran 1952 yılında "altılar" ya da "Schumann Planı" olarak yürürlüğe girmiştir (IKV 1987: 1-2).

Altıların anlaşmayı imzalamasından itibaren ilk beş yıl içinde kömür ve çelik ticaretinin eskiye oranla % 129 oranında arttığı görülmüştür. Bu gelişme üye ülkelerin diğer ekonomik faaliyetlerinde de birleşebilecekleri umudunu artırmıştır. Bu amaçla Fransa, Fr. Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg ülkelerinin yani "altılar"ın dış işleri bakanları, 1957 yılında Roma'da imzaladıkları iki anlaşmayı 25 Mart 1958 tarihinde yürürlüğe koydular. Bu anlaşmalardan biri Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), diğeri ise Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET)'dur. Bu gelişmeler, başarılı bir bütünleşme hareketinin ikinci ve üçüncü aşamasını oluşturmuştur. Böylece AKÇT, AET ve AAET olarak adlandırılan üç topluluk 1 Temmuz 1967 tarihinden itibaren tek bir çatı altında toplanarak Avrupa Ekonomik Topluluğu adını almıştır (IKV 1987: 3). Kurucu altı üye ile başlayan topluluğun I. Genişleme Faaliyetleri 1 Ocak 1973 yılında İngiltere, Danimarka ve İrlanda'nın katılımı ile "Dokuzlar", II. Genişletme Faaliyetleri 1 Ocak 1981'de Yunanistan'ın

katılımı ile "Onlar", III. Genişletme Çalışmaları da 1 Ocak 1986 da İspanya ve Portekiz'in katılımı ile "Onikiler" adını almıştır. (IKV 1987: 4). Bugün Avrupa Topluluğunun 12 üyesi bulunmaktadır. Türkiye'nin tam üyeliği ise henüz bir sonuca bağlanmamıştır. Birçok Avrupa Ülkesi de üye olmak istemektedir.

Topluluğun amacı, ekonomik bütünleşme süreci içinde üye ülkelerin piyasalarında malların serbest ticareti ile insanların serbest dolaşımını sağlamaktır. Bu hususlarda ortak pazar yaratmaktır. Ortak pazar terimi de buradan gelmektedir. Bunun için 1 Temmuz 1987 yılında yürürlüğe giren "Tek Senet" anlaşması topluluğa yeni bir biçim vermiştir. Tek senet de topluluğun sınırları dahilinde bütünleşmenin sağlanmasının nihai hedefi olarak 1992 yılı saptanmıştır. Ancak bu hedef henüz gerçekleşmiş değildir. Fakat bu yolda büyük mesafe kaydedilmiştir (IKV 1987: 3). Tek senetde aranan bütünleşme boyutları, barışın korunması ile ekonomik, siyasal ve teknolojik alanlarda bütünleşmenin sağlanmasıdır. Daha önce belirtildiği üzere böyle bir bütünleşme "sosyal hayat alanı" içinde cereyan ettiği için sosyo kültürel bütünleşme bağlamında yorumlanabilir.

T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın raporuna (1993: 286) göre, 9-10 Aralık 1991'de yapılan toplantılarda Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)'nin ismi Avrupa Topluluğu (AT) ya da Avrupa Birliği olarak değiştirilerek bugünkü kullanılan biçimini almıştır.

2.3. AT'nun Organları ve İşleyişi

Parlameter demokrasi ile yönetilen Avrupa Topluluğu; Avrupa Komisyonu, Bakanlar Konseyi, Avrupa Parlamentosu, Adalet Divanı, Sayıştay, Avrupa Yatırım Bankası, Ekonomik ve Sosyal Komite ile Danışma organlarından oluşur.

Topluluğun yasama ve karar organı olarak bilinen Bakanlar Konseyi 76 üyeden oluşur. Bu üyeler kedi ülkelerinin nüfuslarına orantılı olarak belirlenir. Kararların alınmasında gerekli çoğunluğun 54 olması gerekir. Bu koşulun yanısıra 8 ülkenin mutlak kabul oyunun bulunması şarttır. Avrupa Komisyonu; üye ülkelerin Avrupa Topluluğu anlaşmasının hükümlerini yerine getirip getirmediğini denetleyen, kontrol eden bir yapıya sahiptir. Komisyonun üye ülkelere ilişkin aldığı kararlar Avrupa Parlamentosu'nda incelenir ve görüşme sonuçları Konseye bildirilir. Avrupa Parlamentosu ile Bakanlar Konseyinin görevlerinden biri de topluluğun bütçesini saptamaktır. Parlamentonun Konsey ve Komisyon üzerinde sınırlı bir kontrolü söz konusudur. Parlamento 518 üyeden oluşur. Üyeler her ülkenin nüfus ağırlığına göre saptanır (IKV 1987: 11-15).

Adalet Divanı bağımsız yargı organı niteliğinde olup, Türkiye'nin Anayasa Mahkemesi gibi bir işleve sahiptir. Divanın almış olduğu kararlar tüm üye ülkeleri bağlayıcı bir özellik taşır (İKV 1979: 5-6). Sayıştay, topluluğun mali işlerinden sorumlu bir organ olarak bütçe denetimi işlevini yerine getirir. Avrupa Yatırım Bankası sermaye piyasalarından para toplayarak hem topluluk üyelerine, hem de üye olmayan fakat kalkınmakta olan ülkelere gerekli yatırımlarını gerçekleştirmek üzere kredi imkanı sağlar. Krediyi, enerji, haberleşme, ileri teknolojiler, işletmelerin modernizasyonu v.s. için verir. (İKV 1987: 16-17). Kredinin verilmesi belli bazı koşulları gerektirir. Ülkenin nerede, nasıl, ne zaman kullanılacağı, geri dönüşümünün nasıl sağlanacağı gibi.

Avrupa Topluluğunda, bu organların yanı sıra bir de ekonomik ve sosyal komite ile danışman organları vardır. Komisyonun herhangi bir önerisi, görüş alınmak üzere hem parlamentoya hem de ekonomik ve sosyal komiteye gönderilir. Komitenin görüşleri önerilen konularda bağlayıcı olmamakla birlikte ekonominin her alanındaki çalışan insanların görüş ve düşüncelerini yansıttığından dolayı önemli ölçüde etkisi olur (İKV 1987: 17, Akdemir 1992: 25). Bu işleyiş süreci içinde Komisyonun önerisi Ekonomik ve Sosyal Komite ile Bakanlar Konseyine gönderilir. Alınan öneri niteliğindeki kararlar, Parlamentoda yeniden görüşülüp onaylanarak kesinleşir. Kesinleşen karar üye ülkeler için bağlayıcı olur. Böylece topluluğun parlamenter demokrasi ile yönetilmesi sağlanır.

III. Avrupa Topluluğuna İlişkin Sosyo-Ekonomik Veriler

Topluluk önce ekonomik, sonra da nihai hedef olarak siyasi birlik içinde üye ülkelerin bütünleşmesini sağlamak amacıyla tasarlanmıştır. Bu amaca 1957 de imzalanan Roma Anlaşması hükümleri çerçevesinde ulaşılabilmektedir. Ancak üye ülkelerin gelişmişlik düzeyleri birbirinden farklı olduğu için ekonomik bütünleşme yolundaki çabalar, her ülkede aynı başarıyı gösterememiştir. Buna karşın üye ülkeler arasında gümrük ve ticaret duvarları kaldırılmış, malların, insanların, hizmetlerin ve sermayenin serbestçe dolaşımı sağlanmıştır. Bu sayede üye ülkelerin yaşam düzeyi yükselmiştir.

Bu çerçevede içinde Tablo 1'e bakıldığında, Topluluğun 12 üyesinin bulunduğu, 2.363.100 km² yüz ölçümünün ve 1994 yılı verilerine göre 349.707.000 nüfusa sahip olduğu görülür. Nüfusun üye ülkelere göre dağılımı, en yüksek değerler olarak 81.626.000 kişi ile Almanya, 58.011.000 Fransa, 58.144.000 İtalya, 58.219.000 kişi ile İngiltere'dir. Türkiye'nin 1993 yılı nüfusunun 58.775.000 olduğu

Tablo I. AT'na İlişkin Genel Bilgiler

Ülkeler	Yüzölçümü 1000/km ²	Nüfus 1000/(1994)	Dil	Çalışma Merkezleri ve Başşehirleri	Para Birimi	Yönetim Biçimi	AT Parlamento- sundaki Üye Sayısı
AT 12	2363.1	349.707.0	Fransızca ve diğer diller	Lüksemburg Brüksel	ECU	Parlamentar Demokrasi	518
Belçika	30.5	10.088.0	Fransızca Flamanca	Brüksel	Belçika Fr.	Krallık	24
Danimarka	43.1	5.202.0	Danimarkaca	Kopenhag	Danimarka Fr.	Krallık	16
Almanya	356.9	81.626.0	Almanca	Bonn	Alman Markı	Cumhuriyet	81
Yunanistan	132.0	10.474.0	Yunanca	Atina	Drahmi	Cumhuriyet	24
İspanya	504.8	39.139.0	İspanyolca	Madrid	Peseta	Meşruti Monarşi	60
Fransa	544.0	58.011.0	Fransızca	Paris	Fransız Fr.	Cumhuriyet	81
İrlanda	70.3	3.587.0	İrlandaca	Dublin	Sterlin	Cumhuriyet	15
İtalya	301.3	58.144.0	İtalyanca	Roma	Liret	Cumhuriyet	81
Lüksemburg	2.6	393.0	Fransızca	Lüksemburg	Lüksemburg	Grandüklik	6
Hollanda	41.2	15.418.0	Flamanca	Amsterdam	Hollanda	Krallık	25
Portekiz	92.4	9.359.0	Portekizce	Lizbon	Eskudo	Cumhuriyet	24
İngiltere	244.1	58.219.0	İngilizce	Londra	Sterlin	Krallık	81
Türkiye	779.5	58.775.0(1)	Türkçe	Ankara	Türk Lirası	Cumhuriyet	—

(1) 1993 yılı

8 Kaynak: İKV 1987: 15 - TOBB 1989: 13 - Eurostat 1994: 109

yine Tablo 1'den anlaşılmaktadır. Türkiye bu nüfusla üyeliğe kabul edildiği takdirde parlamentoda en çok üye sandalyesine sahip olan ülkeler arasında bulunacaktır. Bu konuya AT'nun sıcak baktığı söylenemez. Çünkü Türkiye'nin 1990 yılı verilerine göre nüfus artış oranı % 021.7'dir (DİE 1993: 52).

Topluluk ülkelerinin tarih boyunca uğradıkları çeşitli kültürel ve politik etkiler nedeniyle çok sayıda dil, lehçe ve "ağız"ın konuşulduğu bilinmektedir. Topluluğun sahip olduğu bu dil zenginliğinin korunmasına çalışırken bazan anlaşmaları güçleştirmektedir. Bu engeli aşmak için önerilen çözüm, kendi dillerini kullanmakla birlikte ikinci bir Avrupa dilinin öğrenilmesi ve bunun zorunlu hale getirilmesidir. Toplulukta her üyenin resmi dili Topluluk resmi dili olarak kullanılır. Resmi toplantılarda her üye kendi dilini kullandığından sonuç belgelerinin tüm dillere tercüme edilmesi yoluna gidilir. Avrupa Topluluğu Komisyonunun çalışma dilinin Fransızca olduğu, ikinci sırada İngilizce'nin yer aldığı ifade edilir (İKV 1987: 8). Görüldüğü üzere dildeki bu heterojen yapı bir zenginlik olarak kabul edilmektedir. Üye ülkelerin konuşma dilleri sosyokültürel bir unsur olarak korunmak istenilmektedir.

Yine Tablo 1'e bakıldığında yönetim biçiminin parlamenter demokrasi, para biriminin ECU (European Currency Unit), çalışma merkezlerinin Lüksemburg ve Brüksel olduğu görülür. AT üye 12 ülkenin yönetim biçimlerinde de farklılık vardır. Örneğin Belçika, Danimarka, Hollanda ve İngiltere Krallık, İspanya Meşrutî Monarşi, Lüksemburg Grandüklük, Yunanistan, Fransa, İtalya, Portekiz, Almanya ise Cumhuriyetle idare edilir. Bu durum gösteriyor ki, ülkelerin yönetim biçimleri topluluğa üye olmayı engelleyen bir gösterge değildir. Topluluğun aradığı, bu yönetim biçimlerinde insan haklarına gösterilen saygı ve verilen önemdir. Ayrıca ekonomik refaha da dikkat edilmektedir.

AT'nun nüfusla ilgili verileri Tablo II'de değerlendirilmiştir. 1993 yılı verilerine göre nüfus yoğunluğunun 12 ülkede toplam 146.800 kişi olduğu saptanmıştır. Km2 başına düşen kişi sayısının (nüfus yoğunluğunun) en fazla olduğu ülkelerin başında Hollanda 369.000 kişi ile ilk sırayı alırken, Belçika'nın 329.000, İngiltere'nin 237.400, Almanya'nın 225.900 kişi olduğu görülmektedir. Hollanda ve Belçika'nın yüz ölçümünün diğerlerine göre daha küçük olması nedeniyle bu ülkelerde nüfus yoğunluğunun fazla olduğu söylenebilir.

Nüfusun yaş ve cinsiyete göre dağılımına bakıldığında, yine Tablo II'de; AT 12'de 15 yaşın altındaki kadınların oranının % 9.2, erkeklerin % 8.7 olduğu görülür. Bu oranın üye ülkelere göre dağılımı incelendiğinde, Fransa kadınlarda % 13.4, erkeklerde ise % 12.7 olarak en yüksek değerlere sahiptir. Türkiye'de bu oran 1991 verilerine göre kadınlarda % 18.1, erkeklerde % 17.4 olmuştur.

Tablo II. AT'na İlişkin Demografik Veriler

Ülkeler	Nüfus Yoğunluğu (1999)(1000)	Doğum Oranı(1992) (%)	Ölüm Oranı(1992) (%)	Bebek Ölümleri Oranı(1992) (%)	15 Yaşın Altında(%) Kadın	15 Yaşın Altında(%) Erkek	Nüfusun Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı (1992) 65 Yaş Üstü (%) Kadın	65 Yaş Üstü (%) Erkek	1991-1992 5-24 Yaş Öğrencilerin Toplam Nüfusdaki %'si	Üniversitede Okuyan Öğrenci Sayısı 1991-1992 (1000)	
AT 12	146.8	11.3	9.8	6.8	9.2	8.7	33.5	5.8	9.0	9.428	
Belçika	329.9	12.4	10.4	6.9	9.3	8.9	33.5	6.1	9.2	276 (3)	
Danimarka	120.3	13.1	11.8	6.6	8.7	8.3	34.2	6.4	9.0	150	
Almanya	225.9	10.1	11.0	6.2	8.3	7.9	34.9	5.1	9.9	2.034	
Yunanistan	78.4	10.1	9.6	8.4	9.2	8.7	33.7	6.3	8.1	200	
İspanya	77.5	9.8	8.7	7.8	9.5	8.9	33.8	5.8	8.2	1.295	
Fransa	105.8	13.0	9.1	7.3	10.2	9.8	32.8	5.7	8.7	1.840	
İrlanda	50.7	14.5	8.7	6.7	13.4	12.7	31.4	4.9	6.5	90	
İtalya	189.0	9.9	9.6	8.2	8.1	7.6	34.3	6.2	9.1	1.485	
Lüksemburg	152.8	13.2	10.3	8.5	9.1	8.7	34.9	5.1	8.5	1	
Hollanda	369.9	13.0	8.6	6.3	9.4	8.9	34.9	5.2	7.8	494	
Portekiz	106.7	11.7	10.3	9.3	9.8	9.3	32.6	5.8	8.2	191	
İngiltere	237.4	13.1	9.6	6.0	9.9	9.4	32.7	6.3	9.4	1.377	
Türkiye	75.4 (2)	27.5	7.7	62.0	18.1(1)	17.4(1)	30.5(1)	29.7(1)	1.9 (1)	2.3 (1)	11.625.000 kişi

(1) 1991 Yılı

(2) 1992 Yılı

(3) 1990-1991 Yılı

Kaynak: Eurostat 1994a: 115, 128, 130, 132-DIE 1993: 101, 159, 169

Türkiye'de 15 yaşın altındaki nüfusun AT ülkelerinin genel ortalamasına göre daha fazla olduğu söylenebilir. Kısaca Türkiye'de genç nüfusun oranı yüksektir. Bu nüfus eğitim imkanlarından iyi yararlandırıldığı ölçüde gelecek için bir umuttur. Tablo II'de 63 yaşın üstündeki dağılıma bakıldığında AT 12 ortalaması kadınlarda % 5.8, erkeklerde % 9.0'dır. En yüksek değerlerin İrlanda'da kadınların % 6.1 erkeklerin % 9.2, İngiltere'de kadınların % 6.3 erkeklerin % 9.4 olduğu anlaşılır. Türkiye'de 65 yaşın üstündeki nüfusun oranı, kadınlarda % 1.9 erkeklerde % 2.3'tür. Bu oranlar Türkiye'de 65 yaşın üstündeki nüfusun düşüklüğüne işaret eder. Burada AT'ndaki yaşam standardının yüksek olması, tıp alanındaki teknolojik gelişme ve yeni tedavi şekilleri insanların uzun süre yaşamalarını olanaklı kılmaktadır.

AT'daki ülkelerin Tablo II'ya göre doğum, ölüm ve bebek oranları şöyledir. 1992 yılı verilerine göre AT 12'nin toplam olarak doğum oranı % 011.3, ölüm oranı % 09.8, bebek ölüm oranı % 06.8'dir. Doğum oranının en yüksek olduğu ülkeler, İrlanda % 014.5, Danimarka ve İngiltere % 013.1, Fransa ve Hollanda % 013.0, Lüksemburg % 013.2, ile ilk sıralarda yer almaktadır. Ölüm oranları Danimarka % 011.8, Almanya % 011.1 ile başta bulunmaktadır. Bebek ölüm oranı AT 12 ülkede toplam % 06.8'dir. Türkiye'de 1992 verilerine göre doğum oranı % 27.5, ölüm oranı % 07.7 bebek ölüm oranı ise % 062.0'dir. Bu sonuçlara göre Türkiye'de doğum oranı ile bebek ölümü oranı AT ülkelerinden çok daha fazladır. Özellikle bebek ölümlerinde bakımsızlık, bilgisizlik ve ilgisizlik önemli nedenlerdir. Nüfusun bu hızlı artışı AT Komisyonu tarafından istenilen bir durum değildir. Bu artış insanların işsizlik, enflasyon kişi başına düşer gelir, eğitim ve sosyal güvenlik imkanlarından yeterince yararlanamamasına neden olmaktadır.

Avrupa Topluluğu, eğitim konusunda bir politikanın oluşturulması gereği üzerinde durmuştur. Çünkü son yıllarda ekonomik sorunlar ve giderek artan işsizlik karşısında eğitimin planlanması gerekmektedir. Özellikle teknolojik gelişmeye uygun mesleki eğitim konusu gündeme alınmıştır (TOBB 1989: 75).

Tablo II'ye göre AT'da öğrenim gören 5-24 yaşındaki öğrencilerin toplam nüfus içindeki oranları, Belçika'da % 80, İngiltere'de % 76, İspanya'da % 74, Danimarka'da % 72, Almanya'da % 71'dir. En düşük oranlar Yunanistan'da % 65, İtalya'da % 64 ve Lüksemburg'da % 55'dir. Bu oranın Türkiye'de yüksek olduğu söylenebilir. Çünkü 5-24 yaş grubunun eğitimdeki nüfusu 1991-1992 dönemi itibariyle 11.625.652 kişi olmuştur (DİE 1993: 159).

Tablo III'de kişi başına düşen gelir, çalışan nüfus, sivil işgücünün ekonomik sektörlerindeki oranı ile işsizlik oranları gösterilmiştir. Çalışan sivil nüfusun toplam nüfusa oranı AT 12 de % 45.4'dür. Bu nüfus Danimarka'da % 55.8, İngiltere'de % 50.0, Almanya'da % 49.1 oranları ile ilk sıralarda yer alır. En düşük oranlar Yunanistan'da % 40.2, İspanya'da % 39.2, İrlanda'da % 38.0'dır. Türkiye'de ise 1990 verilerine göre % 37.0'dır. İşgücünün ekonomik sektörlerdeki dağılımı, en yüksek oranlar olarak tarım alanı için Yunanistan'da % 21.9, İrlanda'da % 13.8, Portekiz'de % 11.5'dir. Tarımda en düşük düzeyde çalışan iş gücü oranı İngiltere'de % 2.2, Belçika % 2.9, Lüksemburg % 3.1 ile alt sıralarda yer alır. Bu oran 1990 yılı verilerine göre Türkiye'de % 47.8'dir. Bu oran AT ortalamasının çok üstündedir. Sanayide en düşük orana sahip ülkeler ise Danimarka % 27.4, Yunanistan % 25.4, Hollanda % 25.2'dir. Sanayideki iş gücü oranı en yüksek değer olarak Almanya'da % 39.1 olmuştur. Türkiye'de 1990 yılı verilerine göre bu oran % 19.9'dur. Hizmet sektöründe AT ülkeleri yüksek oranlara sahiptir. Örneğin Hizmetler sektöründeki işgücü oranı Hollanda'da % 70.9, Belçika'da % 66.2, İngiltere'de % 67.5, Lüksemburg'da % 67.3'dür. Bu oranın en düşük olduğu ülke ise % 56.0 ile Portekiz'dir. Türkiye'de hizmetler sektöründe çalışanlar ise % 32.3'dür. Hizmetler sektörü bilginin kullanıldığı en yoğun alandır. Toplumların sanayiden hizmetler sektörüne kayarak yoğunlaşması sanayi ötesi toplum değerlendirmelerine yol açmaktadır. Türkiye'de hizmetler ve sanayi sektörlerinde çalışanların oranı AT ülkelerine göre çok düşük, tarımda ise yüksektir.

Tablo III'de görüldüğü üzere işsizlik oranı 1994 verilerine göre AT 12'de % 11.0'dır. İşsizlik oranının en fazla olduğu ülkeler İspanya'da % 22.4, İrlanda'da % 18.7'dir. Türkiye'de ise 1992 verilerine göre % 7.8'dir. Türkiye'deki işsizlik oranı AT ülkelerinin bir kısmıyla hemen hemen aynıdır. Ö. İspanya ve İrlanda (Tablo II bkz.).

Tablo III'de GSYİH'dan kişi başına düşen pay ise 1992 yılı verilerine göre Belçika'da 17.130 PPS⁽¹⁾'dir. En düşük pay 7.851 PPS ile Yunanistan'dır. 1991 verilerine göre bu pay Türkiye'de 3.192 ile AT ülkeleri arasında en düşük miktarı gösterir. AT 12'nin genel ortalaması ise 15.616 PPS'dir. Kişi başına gelirin düşük olması AT 'ye üyelik için engel oluşturan bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

(1) PPS: 'Purchasing Power Standard' Satın Alma Paritesi, GSYİH hesaplamalarında bir yöntemdir. Formülü şöyledir (IKV 1989 % 23)

$$\frac{A \text{ Ülkesi}}{B \text{ Ülkesi}} = \frac{Pa}{Pb} = \text{PPS'DİR.}$$

Tablo III. AT'na İlişkin Ekonomik Göstergeler

Ülkeler	1992 Çalışan Sivil Nüfusun Toplam Nüfusa %'si		Ekonomik Faaliyetlerdeki Sivil İşgücü % (1992)		İşsizlik Oranı % (1994)	Kişi Başına GSYİH Oran 1992 (PPS)	GSYİH'da İthalatın Payı % 1992	GSYİH'da İhracatın Payı % 1992
	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Hizmetler				
AT 12	45.4	5.8	32.8	61.4	11.0	15.616	9.0	8.0
Belçika	40.6	2.9	30.9	66.2	10.7	17.130	60.3	56.4
Danimarka	55.8	5.2	27.4	67.4	10.1	16.812	24.3	28.2
Almanya	49.1	3.7	39.1	57.2	6.9	16.777	21.1	22.1
Yunanistan	40.2	21.9	25.4	52.8	8.3	7.851	29.9	12.2
İspanya	39.2	10.1	32.7	57.2	22.4	12.121	16.9	11.9
Fransa	44.2	5.9	29.6	64.5	11.6	17.646	19.5	18.9
İrlanda	38.0	13.8	28.9	57.1	18.7	12.029	43.4	56.4
İtalya	40.8	7.9	33.2	59.0	11.3	16.497	15.4	14.6
Lüksemburg	44.0	3.1	29.6	67.3	2.6	20.538	-	-
Hollanda	47.0	3.9	25.2	70.9	9.1	16.061	46.0	43.9
Portekiz	48.2	11.5	32.6	56.0	6.2	10.532	30.6	18.5
İngiltere	50.0	2.2	30.2	67.5	9.9	15.422	21.3	17.9
Türkiye	37.0(1)	47.8(1)	19.9(1)	32.3(1)	7.8(3)	3.192(2)	19.1(2)	12.3(2)

(1) 1990 Yılı
(2) 1991 Yılı
(3) 1992 Yılı

Kaynak: Eurostat 1994 a: 42, 136, 138, 146, 299 Eurostat 1994: 111 - DIE 1993: 238.

AT'daki ithalat ve ihracat incelendiğinde Tablo III'e göre AT 12'de toplam olarak GSYİH'nın % 22.3'nü ithalatın, % 21.0'nü ise ihracatın oluşturduğu görülür. GSYİH'de en fazla ithalat payı olan ülke % 60 ile Belçika, % 46 ile Hollanda'dır. GSYİH'da en fazla ihracatı oluşturan ülkeler ise % 56.4 oranı ile Belçika ve İrlanda'dır. Türkiye'de bu oranlar ithalatta % 19.1, ihracatta ise % 12.3 gibi düşük düzeydedir. Bu bakımdan da Türkiye AT ülkelerinden daha alt düzeyde görülmektedir.

AT'nun 1990 yılı verilerine göre GSYİH'sı yaklaşık 6 milyar doların üzerindedir. Reel büyüme hızı % 2.8'dir. Dünya ticaretindeki payı ise % 39.6'dır. (T.C. başbakanlık Hazine Dış Ticaret Müsteşarlığı 1993: 150). Bu oranlar kendi içinde yüksek olmakla birlikte ABD ve Japonya'ya göre düşüktür.

Topluluğun sosyal güvenlik uygulamaları diğer ülkelere göre daha gelişmiş bir durumu yansıtır. Üye ülkelerden İngiltere, İtalya ve Danimarka'da sağlık hizmetleri herkese ücretsiz iken diğer üye ülkelerde sigortalı olarak sunulmaktadır. Topluluk ülkelerinde sosyal sigorta uygulamaları; yaşlılık, malüllük, ölüm, hastalık, anahk, iş kazaları, meslek hastalıkları, işsizlik sigortaları, aile ödenekleri gibi hizmetlerden oluşmaktadır. Ayrıca üye ülkelerin bu alanda tümüne hizmet verebilmek için bir "Avrupa Sosyal Fonu" kurulmuştur. Henüz topluluğa üyeliği kabul edilemeyen Türkiye'nin aile ödeneği ve işsizlik sigortası uygulamaları söz konusu değildir. Ancak Türkiye'nin toplam nüfusunun % 56.4'ünün sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlandığı belirtilmesine rağmen topluluk bunu yetersiz bulmaktadır (TOBB 1989: 57-59).

Yukarıdaki açıklamalara göre bir değerlendirme yapıldığında Türkiye'nin Topluluğa üyeliğinin kabul edilebilmesi için kişi başına gelirin artırılması, nüfus artış hızının düşürülmesi, sanayi ve hizmetler sektöründe çalışanların oranının yükseltilmesi, işsizlik oranının düşürülmesi gibi ekonomik ağırlıklı sorunların çözümlenmesi yanında sosyal güvenlik olanaklarının artırılması gerekmektedir. Üye ülkeler içinde İrlanda, Yunanistan, İspanya ve Portekiz'in sosyo-ekonomik değerlendirmeleri benzer gözükse de (Tablo II ve III'de) Türkiye ile karşılaştırıldığında, bu değerlerin Türkiye'de daha düşük düzeyde olduğu görülür. Bu durumda Türkiye'nin ekonomik gelişmesi için gerekli çabaları acilen göstermesi beklenmektedir.

Bu konuda bir başka değerlendirme ise şöyledir. "AT böyle istiyor, onun için gerekli faaliyetleri göstermeliyiz" düşüncesinden çok önemli olan Türkiye'nin AT'nun yaşam standartlarına kavuşturulmasıdır. AT'daki ekonomik ürünlerinin verimlilik ve kalitesine, insana verilen değere ve hukuki mevzuata ilişkin konular, insanlık adına en iyi yapılan çaba ve faaliyetler olarak düşünülmektedir. O halde amaç, yalnızca AT'na üyelik olmamalıdır. Türkiye, üyeliği

hedef olarak kabul etmeli ve ekonomik, siyasal, hukuki gelişmelerini AT'nun insanca yaşama standartlarına ulaştırabilmek için çaba göstermelidir. Bu nedenle "AT üyeliğimizi niye kabul etmiyor?" "Müslüman olması üyeliğe engeldir" şeklindeki yorumlarla uğraşmak yerine uygulamada neler yapabiliriz, hangi koşullar bizim yararımıza, hangisi zararımıza diye düşünerek, oyunu kurallarına göre oynamamız gerekir. Bu düşünceler batıya hayranlığın bir ifadesi değildir. Önemli olan Türkiye'de yaşayan insanların iyiye güzele ve doğruya layık olduğunu kabul edip, yaşam standartlarını yükseltmeyi göze almaktır.

IV. Türkiye'nin Avrupa Topluluğu İle İlişkileri

Türkler dünya tarihi üzerinde büyük etkisi olan bir ulustur. Orta Asya'dan batıya doğru yönelimi ile doğu ile batı arasında bir kültür taşıyıcısı konumunu elde etmiştir. 10. yüzyılda İslamiyeti kabul etmiş ve bunu yaymaya çalışmıştır. 13. yüzyıldan itibaren de Avrupa kültürü ile etkileşim halinde olmuştur. Haçlı seferleri ve İpek Yolu ticareti ile Avrupalılar doğu kültürü ile temaslara başlamış ve hatta sömürgecilik dönemlerinde bu kültürün öğelerinden bazılarını benimsemişlerdir (Yücel 1988: 7-8).

Türkler, Anadolu'da Eski Hitit, Urartı, Sami, Likya, Frigya, Lidya ve 1000 yıllık Roma mirasını taşıyan Bizansın kültürel kalıntıları üzerine yerleşmişlerdir. Daha sonra Avrupa'da Rumeli'nin verimli topraklarında yaşayan kültürlerle temasa geçmişlerdir. Dünyada böylesine zengin bir deneyime sahip bir başka ulusa rastlamak güçtür. Bu gelişmelere rağmen sistemin kesintiye uğradığı durumlar olmuştur. Ancak Türkiye'nin özellikle özgürlük, bağımsızlık, devlet, demokrasi ve hukuka ilişkin kültür değerlerinin Batı toplumlarından farklı olduğu söylenemez. Bu nedenle banşçı ittifaklarda yer alarak taşımış olduğu kültürel özelliklerden dolayı şartlara uyum sağlaması mümkündür (Yücel 1988: 11-14).

Çünkü Türk Tarihi göstermektedir ki, eğitim ve terbiye yoluyla, hoşgörüyle sosyal farklılıkları artırmadan çeşitli toplumları birarada yaşatmasını biliştir (Dülger 1987: 13). Bu açıklamalara göre, Osmanlıların sahip olduğu hoşgörü, bilime ve eğitime duyduğu saygı anlayışı, Cumhuriyet Döneminin ekonomik politikaları ile birleşince, "batılı" anlamda bir toplum olarak değerlendirilmesini sağlamıştır. Nitekim NATO ülkeleri arasında bulunmasının bir nedeni de budur.

Ancak şu gerçeği görmek gerekir. Bir ülke, tarihi boyunca farklı kültür çevrelerine girebilir. Örneğin Türkiye tarih ve dil bakımından bir Doğu Asya kültürü, bin yıldır Anadolu'ya yerleştikleri için Orta Doğu Kültürü, Akdeniz'deki yerleşimiyle Akdeniz Kültürü, Müslüman oldukları için İslam Kültürü, ekonomisi tarıma dayalı

olduğu için tarım kültürü çemberleri içinde bulunmaktadır. Ayrıca Avrupa Konseyine üye olması AT'na girmek istemesi nedeniyle Batı Avrupa Kültürüne katılmaya çalışmaktadır. Bunlardan hepsi Türk Kültürü adı altında değerlendirilir. Ancak bunları tek tek ele alırsak, "dilimiz Orta Asya'da konuşulan Türkçe'den; dinimiz Arap İslamlığından; teknolojimiz İran ve Irak tarımından; Akdeniz ve Ege Bölgelerimiz Akdeniz'den; Trakyamız Balkanlardan, ekonomimiz ve demokrasimiz üyesi olmaya çalıştığımız Batı Avrupa ülkelerinden farklıdır" (Güvenç 1985: 114-115). Bu farklı özelliklerine rağmen Türk Kültürü kendine benzeyen bir bütünlük oluşturur. Çünkü kültürü bütünleyen unsur farklı kaynakların ve yeni bileşimlerin kendisidir. O halde Türk kültürü doğudan batıya doğru yayılan, Avrupa ile Asya arasında köprü kuran ve sentez özelliğini sergileyen bir yapıya sahiptir.

Türkiye 1923'lerden itibaren siyasi ve ekonomik politikasını belirlemiş ve Atatürk'ün hedef gösterdiği "çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak" ilkesini benimsemiştir. Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak düşüncesi, batı toplumlarının bilim ve tekniğini almak ve batılı gibi yaşamak anlamını içerir. Türkiye bu anlayış çerçevesinde gerek iç politikasını gerekse dış politikasını düzenlemiştir.

II. Dünya Savaşının yarattığı sıkıntılar Türkiye'yi de büyük ölçüde etkilemiştir. Bu savaşa katılmamakla birlikte savaş sonunda Türkiye'nin iç politikasında bazı değişimler olmuştur. Bunlardan bir tanesi siyasi alanda tek partili sistemden çok partili sisteme geçiştir. Bu değişiklik ABD ve batılı demokratik ülkeler üzerinde olumlu etki bırakmıştır. İkincisi ekonomik alanda, devletçilik uygulamaları yerini özel teşebbüs anlayışının ön plana çıktığı liberalleşmeye bırakmıştır. O dönemde ABD'den ekonomik yardım alabilmek için Türkiye'nin ekonomide liberalleşme anlayışını ve uluslararası (batılı anlamda) kuruluşlara üye olmayı kabul etmesi gerekmiştir. Özellikle 1946 yılında yapılan devalüasyon, dışa açılmanın bir göstergesi sayılmıştır. 1946 yılında Dünya Bankasına katılmış, 1949'da Avrupa konseyine, 1952'de Nato'ya üye olarak gerek askeri ve siyasi gerekse ekonomik alanda güçlü olmasını sağlamıştır (Tekeli-İlkin 1993: 119-121).

Bütün bu gelişmelerle Türkiye, Batı Avrupa ülkeleri başta olmak üzere diğer dünya ülkeleri nezdinde büyük bir saygınlık kazanmıştır. Ancak bu gelişmeler her zaman arzu edilen düzeyde olmamıştır. Çünkü 1963 yılında Ankara'da imzalanan anlaşmaya gelene kadar yoğun ve uzun süren müzakereler yapılmıştır. Nihayet 1963 yılında imzalanan Ankara anlaşmasıyla Türkiye'nin Avrupa Topluluğuna üyelik statüsü, Roma Anlaşması hükümlerine sadık kalmak şartıyla kabul edilmiştir.

Ankara anlaşması 1 Aralık 1964 yılında yürürlüğe girerek Türkiye'nin Avrupa Topluluğuna tam üyeliğini öngören bir ortaklık kurulmuştur. Anlaşma gümrük birliğinin kurulmasına ilişkin iki döneme işaret eder (İKV 1987: 26-27).

1. Hazırlık Dönemi: 1 Aralık 1964 ile 31 Aralık 1972 arasında uygulanmıştır. Beş yıl olması gereken bu sürenin müzakerelerin uzaması nedeniyle sekiz yıl sürmüştür. Bu dönemde Türkiye'nin bazı tarım ürünlerine ithal kolaylıkları sağlanmış ve parasal yardımlarda bulunulmuştur.

2. Geçiş Dönemi: 1 Ocak 1973 yılında başlamıştır. Geçiş döneminde, Türkiye AT'na bazı ödünler vermiştir. Bu ödünlerin başında, "gümrük indirimleri, ortak gümrük tarifesine uyum, AT için kota genişletilmesi ve liberalleşme oranının arttırılması" gibi hususlar gelmektedir (Akdemir 1993: 40). Topluluk ise Türk sanayi ürünlerinde (pamuk ipliği, pamuklu dokuma ve rafine petrol ürünleri dışında) gümrük vergileri ve kısıtlamalarını kaldırmış ve tarım ürünlerine bazı ithal kolaylıkları sağlamıştır. Türkiye, AT üyelerinin sanayi ürünlerine gümrükleri kaldırmayı kademeli olarak 12 yılda ön görmüş fakat hassas sanayi ürünleri için bu süre 22 yıla çıkarılmıştır (İKV 1987: 27).

Türkiye AT'na katılmakla, malların, kişilerin ve sermayenin serbest dolaşımı, yarı ekonomik bütünleşme, Roma Anlaşmasında belirtilmemesine rağmen çoğulcu demokrasi anlayışını, Topluluk bütçesine belli mallarda ve belli oranlarda katkıda bulunmayı taahhüt etmiş ve topluluk hukuku ve topluluğun diğer ülkelerle yapmış olduğu anlaşmaları kabullenmiştir (İKV 1987: 29-31). Türkiye'nin AT ile olan ilişkilerini, topluluğun kendi içindeki organları olarak Ortaklık Konseyi, Karma Parlamento Komisyonu ve Ortaklık Konseyi, Ortaklık Komitesi yürütmektedir. Türkiye'deki sorumlu organlar ise Dış İşleri Bakanlığı ile Devlet Planlama Teşkilatı'dır (İKV 1979: 20). Bunların dışında bugün Türkiye'de AT temsilciliği ve Temsilciliğin finanse ettiği Ankara Üniversitesine bağlı AT Uygulama ve Araştırma Merkezi bulunmaktadır. Ayrıca her bakanlığın bünyesinde AT birimi vardır.

Türkiye'nin Topluluğa geçiş süreci çok uzun sürmüştür. Türkiye 14 Nisan 1987 yılında Avrupa Topluluğu Konsey Başkanlığına tam üyelik için başvurmuştur. Bu başvuruya 1989 yılında olumsuz yanıt alınmıştır. Bu olumsuz gelişme Türk kamuoyunda hayal kırıklığı ve tepkiyle karşılanmıştır. Bazı gruplar üyelikten vazgeçilmesi gerektiğini önerirken bazıları da Topluluğa üye olunup olunmaması konusunun referanduma başvurulması gerektiği görüşünü ileri

sürmüşlerdir (Yamakoğlu 1990: 28). AT Konsey Başkanlığının 1989 yılında açıkladığı Türkiye'nin üyeliğinin kabul edilmediği görüşü üzerine şu sorular akla gelmektedir. Gerçekten AT ülkeleri Türkiye'nin üyeliği konusunda samimi ve ciddi mi? Türkiye için AT'na tam üye olmak istiyor? Üyelik şart mı? Bu soruları Türkiye'nin AT'dan beklentileri ve üyeliğinin kabul edilmemesinin gerekçelerine değinerek açıklamaya çalışacağız.

4.1. Türkiye'nin AT'dan Beklentileri

Bir topluluğa üye olmak her iki tarafın karşılıklı çıkarlarının dikkate alınmasını gerektirir. Çünkü ortaklık, birbirinin eksikliklerini tamamlamak ve birbirlerinin avantajlı olduğu alanları desteklemekle bir anlam kazanır. AT'nu bu çerçevede ele aldığımızda her iki taraf için bazı avantajların olduğu söylenebilir.

AT açısından avantajlar; yeni bir pazarın olması, Türkiye'nin üstün olduğu bazı tarım ve sanayi ürünlerinin hem üretiminde hem de ticaretinde ortak politikalar geliştirerek üye ülkeler arasında ekonomik dengeyi sağlamasıdır. Siyasi alanda Batı'nın Türkiye'ye ihtiyacı vardır. Türkiye'nin stratejik önemi Batı'yı ilgilendirmekte ve siyasi alandaki gelişmeleri yakından izlemektedir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra stratejik önemi azalsa bile Türkiye, Batı'nın Orta Doğu'daki en güçlü ülkesi olması nedeniyle önem taşımaktadır (Bayramoğlu 1987: 47). Türkiye, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla stratejik önemini yitirmiş değildir. İran'daki islami hareketler, Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazanmaları, petrol borularının kuzeyden Akdeniz'e indirilmesi, doğu ile batı arasında bir köprü oluşturması gibi konular Türkiye'nin jeo-politik konumunun ne kadar önemli olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Türkiye açısından avantajlara gelince şöyle sıralayabiliriz (IKV 1987: 28-29).

1. Avrupalı bir yaşam tarzını benimsemek,
2. Zengin ve istikrarlı olan büyük bir pazara girmek,
3. Sanayi ürünleri üzerine konan kotaların kaldırılması, ve anlaşma hükümlerinin üye ülkeler arasında eşit olarak, uygulanmasını sağlamak
4. Gümrük engellerinin yanı sıra gümrük dışı engelleri de aşip AT tarım ürünleri pazarına girmek,
5. Kendi sosyo-ekonomik yapısına uygun üç Akdeniz ülkesine (İspanya, Portekiz, Yunanistan) sağlanan olanaklardan yararlanmak,
6. Ekonomik, siyasi ve sosyal alanda gelişimini hızlandırmak,
7. Türkiye aleyhine geliştirilen yaygın ve imajları silmek için her türlü olumsuz davranışların önüne geçmek,

8. Avrupa teknolojisi ve sermayesini Türkiye'nin ihtiyaçları doğrultusunda kullanmak.

Türkiye bu avantajlara sahip olursa AT lkeleriyle sosyo-kültürel bütünleşmede önemli bir mesafe kaydeder. Ancak Türkiye'nin kendi iç sorunlarının (enflasyon, işsizlik ve terör) giderek artması, tam üyeliğini engelleyen faktörler olarak görülmektedir. Ayrıca hemen hemen benzer sosyo-ekonomik yapıya sahip İspanya, Portekiz ve Yunanistan'ın Topluluğa yeliğinin kabul edilmesi ve Türkiye'nin tam üyeliğinin onayanmaması şaşırtıcıdır. Bu nedenle Türkiye'nin daha önce belirtilen avantajlara ulaşması güçleşmektedir.

14 Nisan 1987 yılında tam üyelik için Türkiye'nin Topluluğa başvurusuna yanıt, ancak 18 Aralık 1989 yılında olumsuz olarak gelmiştir. Avrupa Topluluğu Komisyonunun Türkiye'nin tam üyelik başvurusu konusundaki görüşmelerinde Komisyon; topluluğun kendi iç pazarını tamamlayabilme sürecinden önce (1992) yeni bir üyeliğin kabul edilemeyeceği ve Türkiye'nin de katılmadan önce ekonomik, siyasal ve sosyal alanda gelişmesine ihtiyaç olduğunu bildirmiştir. AT Komisyonu'nun Türkiye'nin tam üyelik talebinin reddine ilişkin ileri sürdüğü gerekçeler şunlardır (Sezer 1990: 69-71).

1. Topluluğun 1992 yılına kadar ortak pazara geçiş çerçevesinde ekonomik ve siyasal birliğini tamamlaması gerektiğinden 1993'den önce yeni bir üyenin kabulünün mümkün olmadığı ve tek senet'in uygulamaya geçilmesinden dolayı genişlemeden çok derinleşmeye önem verileceği,

2. Türkiye'nin topluluğa ye ülkelerden daha büyük bir toprak arazisine ve daha geniş bir nüfusa sahip olduğu ancak demokrasi ve insan hakları uygulamalarında yeterince başarılı olamadığı,

3. Türkiye'nin işsizlik ve enflasyon oranlarının topluluğa ye ülkelere göre daha yüksek, kişi başına milli gelirden düşen payın ise düşük olduğu, bu durumun topluluğun normlarına uymasında güçlük yaratacağı,

4. Kıbrıs sorunundan söz edilerek, Türkiye'nin komşularıyla ilişkilerini düzeltmesi gerektiği,

5. Türkiye'de uygulanan sosyal güvenlik mekanizmalarının topluluğun norlarına uymadığı, gerekçeleri ile raporda, Türkiye'nin topluluğa katılması halinde yükümlülüklerini yerine getirmede güçlükle karşılaşacağı beirtilmektedir.

Bu görüşler çerçevesinde Türkiye'nin yeliğine ilişkin geçici olarak red yanıtı verilmiştir. Fakat topluluk, Türkiye ile ilişkilerinin devametmesini de istemektedir. Bu nedenle 6.6.1990 tarihinde AT komisyonu Türkiye için bir "işbirliği paketi" hazırlamıştır. İşbirliği paketi aşağıda belirtilen bir dizi önerilerden oluşmaktadır (Sezer 1990: 71-74).

1. Gümrük Birliğinin Sağlanması: Bu birliğin 1995 yılı sonuna kadar sağlanması hedeflenmiştir. Bunun için Topluluk, Türkiye'nin tekstil ürünlerine uyguladığı kısıtlamaları yeniden gözden geçirerek düzenleyecektir. Türkiye ise Topluluk ürünlerinin ithalinde uyguladığı gümrük vergilerinin indirimini sağlayacaktır. Ayrıca ihracatta uyguladığı subvansiyonu kaldırması ve malların serbest dolaşımı için gerekli olan kanun ve mevzuatın bir an önce Topluluğun kanun ve mevzuatına uygun hale getirilmesi öngörülmektedir.

2. Çeşitli Alanlarda Teknik İşbirliğinin Arttırılması: Makro ekonomi ve para politikalarında, tarım, sanayi, hizmetler, ulaştırma, telekomünikasyon, enerji, çevre, bilim ve teknoloji, turizm, sosyal ve kültürel alanlarda işbirliğini kabul etmektedir.

3. Mali İşbirliğinin Sağlanması: 1981 ve 1989 yıllarında iki kez parafe edilen Mali Protokol da 600 milyon ECU tutarında bir yardımın yapılacağını,

4. Politik İşbirliğinin Sağlanması: Türkiye ile Topluluk arasındaki diyaloga önem verilmesi nedeniyle gerek bakanlar gerekse uzmanlarla ilişkilerin arttırılması önerilmektedir.

Komisyonun gerekçeli raporu ve işbirliği paketine ilişkin görüşleri Türkiye için bazan kırmızı bazan da yeşil ışık yakma politikasının uygulanması şeklinde yorumlanabilir. Bu nedenle tam üyeliğin kabul edilip edilmeme konusunda kesin bir tahminde bulunmanın güç olduğu söylenebilir. Çünkü Topluluk, demokrasisi kısmen kesintiye uğramış, ekonomisi bozulmuş, sendikal özgürlükleri askıya alınmış, sosyal güvenlik uygulamaları yetersiz, işsizlik ve enflasyon oranları yükselmiş terörü tırmanmış bir ülkenin tam üyeliğinin onaylamasının mümkün olmadığını bildirirken Türkiye'nin ekonomik ve siyasal alanda modernleşmesine yardımcı olacağını dile getirmeyi ihmal etmemiştir. Topluluğun Türkiye ile ilişkilerinde neden böyle davrandığına yorum ve sonuç kısmında değinilecektir.

Yorum ve Sonuç

Avrupa Topluluğu'nun nihai hedefi, ekonomik bütünleşmeden yola çıkarak Avrupa Birliği Devletini kurmaktır. Bu süreç içinde üye 12 ülkenin dışında Avrupa Kıtasına yayılacak birçok ülkeyi kapsamına almak, bu ülkeler arasında ekonomik gelişme ve büyümelerini sağlamak ve yaşam standartlarını yükseltmek amacını taşır.

Bu amaçla 1957 yılında Roma'da imzalanan ve 1958 yılında yürürlüğe giren Roma anlaşması hükümleri çerçevesinde Avrupa Topluluğu'nun birlik ve bütünleşme temelleri atılmıştır. Ekonomik,

siyasi ve kültürel alanda heterojen bir yapı oluşturan Avrupa Topluluğu. üye ülkelerde bütünleştirme süreci içinde farklılıkları uyumlaştırmaya çalışmaktadır. Uyumlaştırma çalışmaları ise sosyo-kültürel bütünleşme süreci içinde değerlendirilmektedir. Üye ülkelerin sahip olduğu heterojen yapı, bütünleşmenin yüzde yüz olamayacağını, görece bir bütünleşmenin olabileceğini ortaya koymaktadır. Bütünleşme bir idealdir, hedefdir. Bu nedenle kültürel zenginliklerin yaşatılmasına önem verilmektedir. Bunun ise ulusal kültürlerin ortadan kaldırılması anlamına gelmediği açıktır.

Bu çerçevede Türkiye'nin yerinin ne olacağı tartışılmaktadır. Tam üyelik başvurusunun ancak 1993 yılından sonra görüşüleceği 1995 yılında ise gümrük birliğine gireceği belirtilmesine rağmen henüz uygulamada somut bir gelişme kaydedilmemiştir. Bazı siyaset ve bilim adamlarımız, Türkiye'nin, nüfusunun fazlalığı, üye ülkelerden farklı bir dine ait olduğu, işsizlik ve enflasyon oranının yüksekliği, demokrasi ve insan hakları ihlali, azınlık, Yunanistan ve Kıbrıs sorunu gibi sorunların bulunması nedeniyle üyeliğinin kabul edilemeyeceğini belirtirler (Bayramoğlu 1987: 47-55). Bu gerekçelerin bir kısmının AT tarafından sürekli vurgulanmasını kınayan bir kısım siyasetçi ve aydınlar, üyelikten vazgeçilmesini önermektedirler. Bu düşüncenin haksızlık payı yok değildir Çünkü her olaya bir bahane ile yaklaşılması ve taahhüt edilen sözlerin yerine getirilmemesi, kamuoyunda haklı tepkilere yol açmaktadır. Ancak üyelikten vazgeçilmesi Türkiye için bir çözüm mü? Bu soruya evet demek de pek mümkün değildir. Çünkü çağımızın koşulları, ülkelerin ekonomik ve siyasi gelişmelerini sağlamaları ve sınırlarını korumaları için uluslararası ve hatta uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmayı zorunlu kılmaktadır. Bu konuda Asya ve Orta Doğu ülkeleri ile de işbirliğine gidilebilir. Ancak Türkiye gibi Asya ve Orta Doğu ülkelerinin de gelişmekte olan ülkeler içinde bulunmaları, teknolojilerini modernleştirmek, üretimin verim ve kalitesini artırmak istemeleri ve pazar bulma talepleri, gelişmiş ülkelerle işbirliğini gerektirmektedir. Bunun için AT gibi uluslararası kuruluşlara üye olunarak ekonomik gelişmelerine yardımcı olunması beklenilmektedir.

Bu konuda yapılması gereken, müzakereler sırasında ve daha sonraki dönemde Türk tarafının Türkiye'nin avantaj ve çıkarlarını ön planda tutup, neyin iyi, neyin kötü olduğunun hesabını yaparak, daha rasyonel kararları almalarını sağlamaktır. Kısaca oyunu kurallarına göre oynamak gerekmektedir.

AT parlamenter demokrasi ile yönetilen uluslararası bir kuruluştur. Parlamentoda değişik görüşte dokuz farklı grup bulunmak-

tadır. Bunlar Hristiyan Demokrat Grubu, Avrupa Demokratları Grubu, Sosyalistler, Komünistler ve Müttetikleri Grubu, Liberal ve Demokratik Reformist Grup, Yenilikçiler ve Demokratik İttifak Grubu, Gökkuşuğu Grubu, Avrupa Sağı Grubu ve Bağımsızlardır. (İKV 1987: 16). Bu dokuz grubun, adlarından da anlaşılacağı üzere farklı görüşleri mevcuttur. Bir parlamenterin verdiği bir demeç bütün olarak AT'nu bağlamaz. Bu nedenle AT'na genellenemez. Türk tarafı bu demeçler karşısında daha soğuk kanlı davranmalıdır. Örneğin özellikle din gibi diğer kültürel konularda ileri sürülen görüşlere, kamuoyunun duygu ve tepkilerini de dikkate alacak şekilde daha rasyonel bir politika ile yaklaşılması gerekir. Bunlar iç siyaset malzemesi olarak kullanılmamalıdır. Çünkü bunlar, ulusların hassasiyet duydukları konulardır.

Kültürel ayrılıklar yeni fikirlerin üretilmesine kaynaklık teşkil ederler. Kültürel etkileşimler ve kültürel ayrılıklar kültürün yeniden oluşumunu canlı kılar. Bu nedenle Avrupa ve Türk Tarihi incelendiğinde görülmektedir ki, Türkiye AT kültürünün dışında bulunmamaktadır. Türkiye'nin NATO'ya üye olması ve birçok uluslararası anlaşmalarda imzasının bulunması batılı ülkeler içinde değerlendirilmesine yol açarken, neden ortak pazar için aynı niyetlerin gösterilmediği yeterince anlaşılmuş değildir. (Yamakoglu 1990: 12). Türkiye 1923'lerden bu yana batının kurum ve kurallarını kendi kültürüne uyarlamaya çalışmaktadır. Hukuk kurallarının, ekonomi ve siyasetin batılı ülkelere benzetilmesi, bu kurum ve kuralların yerleştirilmesi konusuna açık birer örnektir. Bu nedenle AT Parlamentosunun Türkiye için verdiği kararlarda ciddi ve samimi olmaması, endişe uyandırmaktadır. Çünkü Türkiye'nin Yunanistan, İspanya, Portekiz ve hatta İrlanda ile benzer ekonomik ve siyasi yapıya sahip oldukları söylenebilir.

Bugün AT'nun ekonomik durumu ABD'den ve Japonya'dan daha geridir. 1992 yılı verilerine göre GSYİH'den kişi başına düşen pay AT 12'de 15.616, ABD'de 22.257, Japonya'da 18.771 PPS'dir. İşsizlik oranı 1992 verileri itibariyle AT 12 % 10.6, ABD'de % 7.2, Japonya'da % 2.5'tir. 1992 yılı itibariyle GSYİH'da dış ticaretin oranı AT 12'de % 8.0, ABD'de % 7.5, Japonya'da % 9.2 olmuştur (Eurostat 1994 a). İşsizlik, yeni gelir kaynakları yaratamama, teknolojinin modernizasyonu, iç pazarın oluşmaması, ABD ile Rusya arasındaki sınırda sıkışmış olmasının verdiği kimlikle, AT birçok sorunla karşı karşıya bulunmaktadır. Topluluğa son katılan ülkeler (Yunanistan, İspanya, Portekiz) de bu sorunları artırmıştır (Bayramoglu 1987: 48). Bu nedenle AT, kendi sorunlarını artıracığı düşüncesiyle Türkiye gibi ekonomik sorunları olan ülkenin tam üyeliğini istememek-

tedir. Bu gerekçe bir ölçüde haklı görülebilir. Ancak Ankara Antlaşmasına göre kişilerin serbest dolaşımı ve gümrük birliğine katılımı tam üyeliği gerektirmeden de mümkündür. Bu konuda bir gelişme sağlanırsa Türk kamuoyunda AT'na yönelik tepkilerin azalacağı düşünülmektedir.

Nüfus konusuna gelince, bugün Fransa, İspanya ve İtalya'nın nüfusu Türkiye'nin nüfusuyla yaklaşık aynıdır (Bkz. Tablo I). 58 milyonun üzerinde nüfusa sahip olan bu ülkelerin yetkililerinin, Türkiye'nin nüfusunun fazla olduğunu söylemeleri tuhaf karşılanmaktadır. Üstelik Türkiye'nin yüzölçümü diğer üye ülkelere göre fazladır. AT Parlamentosunda temsil edilme oranı nüfusa bağlantılı olarak saptanmaktadır. Tablo 1'de görüldüğü üzere Fransa, İspanya, İtalya ve Almanya, Parlamentoda 81'er üyeye sahiptir. Eğer Türkiye'nin tam üyeliği kabul edilirse 81 üyeye sahip olacağı ve bu açıdan AT'de bir "güç" oluşturacağı ifade edilmektedir. Bu nedenle AT, nüfus artışı konusuna sıcak bakmamaktadır. Türkiye'nin tam üyeliği gerçekleştiği takdirde 81 üyeye sahip olması ulusal egemenlik açısından endişeleri ortadan kaldırır. Çünkü AT Konsey ve Parlamentosu Roma Anlaşması hükümleri ve AT'nun hukuk ve mevzuatına göre yönetimi gerçekleştirecektir. Şu anda üye ülkelerin herbirinin kendine özgü bir yönetimi vardır. AT'na tam üye olmak, yönetimin tamamen topluluğa bırakılması demek değildir. Bu nedenle Türkiye açısından ulusal egemenliğin zedeleneceği endişesi yersizdir.

AT tarafından üzerinde en çok durulan konu demokrasi ve insan hakları sorunudur. Bu konuda Türkiye'nin çok haklı olduğu söylenemez. Belli dönemlerde demokrasinin kesintiye uğradığı ve bazı uygulamaların insan haklarını ihlal edici boyutta olduğu bugün çoğunluk tarafından kabul edilmektedir (Bayramoğlu 1987: 57). Eğer demokrasi ve insan hakları konusundaki uygulamalar Avrupa standartlarına ulaştırılırsa AT'na tam üyeliğinin kabul edileceği beklentisinin artacağı düşünülmektedir. Bu konuda Türkiye'nin dış ülkelerdeki tanıtımı yeterli boyutlarda değildir. Ne yazık ki, Türkiye, dışarda kendine bir lobi oluşturamamıştır. Bu konuda lobicilik faaliyetlerine daha fazla önem vermesi gerekmektedir.

AT'na üyelikte önemli olan ekonominin belli bir gelişmişlik düzeyinde bulunması ile demokrasi ve insan hakları uygulamalarıdır. Bazı siyasetçiler tarafından iç politika malzemesi olarak kullanılan din konusu (biz müslümanız, hıristiyan topluluklarında ne işimiz var gibi) gereğinden fazla abartılmaktadır. Şu sözü hatırlatmakta yarar vardır. "Ticaretin dini imanı olmaz" ifadesi de ekonomik ilişkilerde din konusunun ne kadar geri plana atıldığını

göstermektedir. Bu konuda sorulması gereken bir başka soru da şudur. Amaç üyelik midir? Birçok uzmana göre amaç üyelik olmamalıdır. Avrupa'nın yaşam standardının Türkiye'den daha yüksek olduğu bilinmektedir. Bu standartlara kavuşmak Türkiye'de yaşayan herkesin hakkıdır. Öyle ise yapılması gereken Avrupa'nın ekonomik ve siyasal alandaki normlarını kendi kültürümüzle sentezleyerek Türkiye'nin çıkarlarına hizmet etmektir. Mevzuatı, ekonomik, siyasal ve sosyal alandaki uygulamaları ile mükemmele yaklaşan AT'nun bu faaliyetlerini neden Türkiye de alması? Mal ve hizmet üretiminde kalite, verimlilik ve etkinlik Türkiye için de önemlidir. Gelecek kuşaklar bu gelişmelerden neden yararlanmasın? O halde bu konuda daha rasyonel davranmamız ve ulusal çıkarlarımıza hizmet edecek uygulamaları kabul ederek Türkiye'nin yaşam standardını yükseltmemiz gerekecektir. Üyelikten önce düşünülmesi gereken nokta ekonomik, hukuk ve siyasal alanda AT'nun standartlarına ulaşmaktadır.

Bu nedenle Türkiye'nin jeo-politik konumu; AT'nun Orta Doğu ülkeleri ile olan ilişkilerinde bir köprü olması, özellikle doğu ile batının kültürlerinin sentezlediği bir köprü olması, NATO'ya üyeliğinden dolayı askeri sorumluluklarını yerine getirmesi, Avrupa'nın pazar arayışlarına açılan bir kapı olması ve Avrupa ile tarihsel bağlarının bulunmasından dolayı batı için önem taşımaktadır. Türkiye'nin 1995 yılında gümrük birliğine girmesi ve Türk işçilerinin üye ülkelerde serbest dolaşımının kabul edilmesi ile AT Türk tarafının takdirini kazanacağı gibi, Türkiye'nin de bazı avantajlar sağlamasına neden olacaktır.

Kaynakça

- Akdemir, Ali, (1992): AT İşletmeleriyle Bütünleşme Teknolojinin stratejik Yönetimi., Eskişehir: T.C. Anadolu Üni. Yayınları, No: 555.
- Alpar, Cem, M. Tuba Ogun, (1988): Dünya Ekonomisi ve Uluslararası Ekonomik Kuruluşlar, Azgelişmiş Ülkeler Yönünden Değerlendirme, İstanbul: Evrim Basım-Yayın Dağıtım.
- Bayramoğlu N. Nisa, (1987): Avrupa Topluluğu Ülkeleri ve Türkiye'nin Tanıtımı, Ankara: TBMM Kültür Sanat Yayın Kurulu Yayınları, No: 34.
- DİE, (1993): Türkiye İstatistik Yıllığı, Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Dülger, İlhan (1987): Avrupa Topluluğunda Sosyal Politika, Geçiş Dönemi Özellikleri ve 21. Yüzyılda Hedef Alınan Toplum Ankara: T.C. Başbakanlık DPT Yay. Sosyal Planlama Başkanlığı.
- Erkal E. Mustafa (1990): İktisadi Kalkınmanın Kültür Temelleri, Ankara: Semih ofset.

- Eurostat, (1994): General Statistic, Series I-B, Monthly 6, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Eurostat, (1994a) Basic Statistics of The Community, Comparison with the principal partners of the Community, Luxembourg: Office for official Publications of the European Communities,
- Güvenç, Bozkurt, (1984): İnsan ve Kültür, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İKV, Yayınları, "Ortak Pazar ve Türkiye", İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları.
- İKV Yayınları, (1987): "Avrupa Topluluğu ve Türkiye AT İlişkileri", İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları.
- Kazgan, Gülten, (1973): 100 Soruda Ortak Pazar ve Türkiye, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Lundgren, Nils, (1969): "Customs Unions of Industrialized West European Countries", Ed. G. R. Denton, Economic Integration in Europe, London: Printed in Great Britain by Morrison Gibb Ltd. (P. 25-54).
- Morin, Edgar, (1988): Avrupa'yı Düşünmek, Çev: Şirin Tekeli, İstanbul: Afa Yayınları.
- Ozankaya, Özer, (1991) Toplum Bilim, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Parsons T., N. J. Smelser, (1969): Economy and Society, A Study in the Integration of Economic and Social Theory, New York: The Free Press.
- Pinder, John, (1969): "Problems of European Integration", Economic Integration in Europe, Ed. G. R. Denton, London: Printed in Great Britain by Morrison Gibb Ltd. (P. 143-170).
- Robertson, David, (1969): "Trade Liberalization and the European Trade Blocks", Ed. G. R. Denton, Economic Integration in Europe, London: Printed in Great Britain by Morrison Gibb Ltd. (P. 55-82).
- Tekeli İlhan, Selim İlkin- (1993): Türkiye ve Avrupa Topluluğu I, Ulus Devletini Aşma Aşamasındaki Avrupa'ya Türkiye'nin Yaklaşımı, Ankara: Ümit Yayıncılık.
- T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, (1993), Avrupa Topluluğu ve Türkiye, Ankara: T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, AT Koordinasyon Genel Müdürlüğü,
- TOBB (1989), "Türkiye ve AT Ülkelerinin Sosyo-Ekonomik Verilerle Karşılaştırılması", Ankara: Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Borsaları Birliği.
- Sezer, Özlenen, (1990): Avrupa Topluluğu ve Türkiye ile İlişkiler, İstanbul: İst. Ticaret Odası Yayını, No: 1990-18.
- Wallace A. R. A. Wolf, (1991): Contemporary Sociological Theory, Continuing the Classical Tradition, New Jersey: Prentice Hall.
- Yamakoğlu, Cihan, (1990): Türk Kültürü Avrupa Topluluğunda, Ankara: Gaye Matbaacılık.
- Yücel, Asuman, (1988): Avrupa Topluluğuna Tüm Üyelik Halinde Kültür Me-selemiz, Ankara: Yayınlanmamış T.C. Başbakanlık DPT Yayını.